ڕاپۆرتی ئامادەکراو دەربارەی بوودجەی
خەملێنراوی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2013

بەشـــــــــــــی یەکـــــــــــەم
هێڵە گشتیەکان و ژمارە سەرەکیەکانی
بودجەی خەملێنراوی ساڵی 2013

یەکەم/ بەپێی ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێم:

1- بودجەی گشتی عێراق بریتیە (138424608000000) سەدو سی وهەشت ترلیۆن و چوارسەدو بیست و چوار ملیارو شەشە سەدو هەشت ملیۆن دینار.

2- بودجەی سیادیی لە بودجەی گشتی عێراق بریتیە لە (40381584000000) چل ترلیۆن و سێسەدو هەشتاو یەك ملیارو پێنج سەدو هەشتاوچوار ملیۆن دینار.

3- بودجە حاکمە لە بودجەی گشتی عێراق بریتیە لە (10101945000000) دە ترلیۆن و سەدویەك ملیارو نۆسەدو چل و پێنج ملیۆن دینار.

4- بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بە هەرێمی کوردستانیشەوە بریتیە لە (7256000000000) حەوت ترلیۆن و دووسەدو پەنجاو شەش ملیار دینار.

5- بودجەی پترۆ دۆلار بە هەرێمی کوردستانیشەوە بریتیە لە (1317805000000) یەك ترلیۆن و سێسەدو حەڤدە ملیارو هەشت سەدو پێنج ملیۆن دینار.

6- بودجەی ماوە دوای دەرکردنی بودجەکانی سیادیو حاکمەو پەرەپێدانی پارێزگاکانو پترۆ دۆلار بریتیە لە (79367274000000)حەفتاو نۆ ترلیۆنو سێسەدو شەستو حەوت ملیارو دووسەدو حەوتاو چوار ملیۆن دینار.

7- بڕی بودجەی هەرێم بە ڕێژەی (17٪) بریتیە لە (17٪ × 79367274000000) = (13492436000000) سیانزە ترلیۆن چوار سەدو نەودو دوو ملیارو چوار سەدو سی وشەش ملیۆن دینار.

8- بەشی هەرێمی کوردستان لە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکانو پترۆ دۆلار بریتیە لە (914298000000) نۆسەدو چواردە ملیارو دوو سەدو نەوەدو هەشت ملیۆن دینار.

9- بەم شێوەیە بەشە بودجەی هەرێم بۆ ساڵی 2013 بریتیە لە

13492436000000
914298000000 +

14406734000000 چواردە ترلیۆنو چوارسەدو شەش ملیارو حەوت سەدو سی وچوار ملیۆن دینار.

دووەم/

أ- بەپێی ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی و ئابووری بۆ پرۆژە یاسایی بودجەی هەرێمی کوردستان-عێراق بۆ ساڵی (2013) ڕێژەی (96٪)ی سەرچاوەی داهاتی بودجەی هەرێمی کوردستان لەلایەن حکومەتی عێراقەوە دابین دەکرێت بە گوێرەی ڕێکەوتنێك لە نێوان هەردوو حکومەتی فیدراڵی و هەرێمدا لە ساڵی (2006) وە بە ڕێژەی (17٪)ی داهاتی گشتی عێراق.

ب– **لەکاتی ئێستادا دوای لێدەرکردنی (هەردوو خەرجی سیادیو حاکیمەو خەملاندنی داهاتی حکومەتی هەرێمو پارەی پەرەپێدانی پارێزگاکانو پترۆ دۆلار ڕێژەی لە (17٪) کەم دەکرێتەوە بۆ ڕێژەیەکی نزمتر، بۆ نمونە بۆ ساڵی (2013) ڕێژەی بەشی هەرێم بریتیە لە (10.4٪)ی کۆی گشتی داهاتی عێراق.**

ج– **حکومەتی هەرێم لەو بڕە سنووردارەی بودجەی هەرێم خەرجییەکانی پێشمەرگە دابین دەکات.**

سێیەم/ **داهاتی خەملێنراوی بودجە حکومەتی هەرێم بۆ ساڵی 2013 بریتیە لە (15257849000000) پانزە ترلیۆنو دووسەدو پەنجاو حەوت ملیارو هەشت سەدو چلو نۆ ملیۆن دینار بەم شێوەیەی خوارەوە:–**

أ– **بەشی هەرێم بە پێی یاسای بودجەی گشتی فیدراڵی کۆماری عێراق بۆ ساڵی 2013 بریتیە لە (14406735000000) چواردە ترلیۆنو چوارسەدو شەش ملیارو حەوت سەدو سیوپێنج ملیۆن دینار.**

ب– **داهاتی ناوخۆ بریتیە لە (651114000000) شەش سەدو پەنجاو یەك ملیارو سەدو چواردە ملیۆن دینار.**

ج– **بڕی پترۆ دۆلار بەکارهێنراو لەسەر ئاستی ناوخۆ لە دەرئەنجامی نەوتی خاوی بەرهەمهاتوو لە هەرێمو نەوتی پاڵێوراو لە پاڵاوگەکانی هەرێمو وە بەرهەمی گازی سروشتی لە هەرێم بریتیە لە :**

1– (80000000000) **هەشتا ملیار دینار بۆ ساڵی** 2013.

2– (120000000000) **سەدو بیت ملیار دینار موستەحەقاتی حکومەتی هەرێمە بۆ ساڵانی دارایی** (2010، 2011، 2012).

چوارەم/ پوختەی دابەشبوونی بودجەی خەملێنراوی ساڵی 2013 بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

أ- بڕی (11608958000000) یانزە ترلیۆن و شەش سەدو هەشت ملیارو نۆسەدو پەنجاو هەشت ملیۆن دینار بۆ بودجەی وەگەڕخستن.

ب- بڕی (5333791000000) پێنج ترلیۆن و سێ سەدوو سی وسێ ملیارو حەوت سەدو نەوەدو یەك ملیۆن دینار بۆ بودجەی وەبەرهێنان.

ج- کۆی گشتی بریتیە لە (16942749000000) شانزە ترلیۆن و نۆسەدو چل و دوو ملیارو حەوت سەدو چل و نۆ ملیۆن دینار.

پێنجەم/ بەم شێوەیە بڕی کورتهێنان لە بودجەی ساڵی 2013 بریتیە لە :

(+) کۆی گشتی داهات: (15257849000000) ترلیۆن دینار

(-) کۆی گشتی خەرجییەکان: (16942749000000) ترلیۆن دینار

کورتهێنان =(1684900000000) یەك ترلیۆن و شەش سەدو هەشتاو چوار ملیارو نۆسەد ملیۆن دینار، بە ڕێژەی (17.6٪) کەم بۆتەوە بە بەراورد لەگەڵ ساڵی (2012).

شەشەم/ تێچووەکانی بودجەی وەگەڕخستن بەم شێوەیەی خوارەوە دابەشکراوە بەسەر ژمێرەکاندا:

أ-

1- قەرەبووی فەرمانبەران = (7113380000000) ترلیۆن دینار.

2- شمەك و خزمەتگوزاری و چاکردنەوە = (1905816000000)ترلیۆن دینار.

3- باربۆ = (115000000000) ملیار دینار.

4- بەخشین = (671833000000) ملیار دینار.

5- سوودە کۆمەڵایەتیەکان = (690303000000) ملیار دینار.

6- خەرجیەکانی کە = (814648000000) ملیار دینار.

7- مەوجوداتی نادارایی = (297978000000) ملیار دینار.

کۆی گشتی = (11608958000000) ترلیۆن دینار.

ب- بەم شێوەیە بەپێی ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی ڕێژەی ژمێرەکانی بودجەی وەگەڕخستن و ڕێژەی گەشەکردنی بەم شێوەیە خوارەوەیە:

تێچووەکان	ڕێژەکەی لە بودجەی وەگەڕخستن	ڕێژەی گەشەکردن
1- قەرەبووی فەرمانبەران	٪61.27	٪2.63
2- شمەك وخزمەتگوزاری و چاکردنەوە	٪16.42	٪34.04
3- باربۆ	٪0.99	٪0.00
4- بەخشین	٪5.79	٪25.69
5- سوددە کۆمەڵایەتیەکان	٪5.94	٪7.07
6- خەرجیەکانی کە	٪7.02	٪14.41
7- مەوجوداتی نادارایی	٪2.57	٪79.14

٪100

حەوتەم/ ژمارەی پلەکانی دامەزراندن بۆ ساڵی 2013 بریتیە لە (15000) پانزە هەزار پلە، بەم شێوەیە کۆی پلە وەزیفیەکانی دامەزراو (میلاکات) بۆ ساڵی 2013 دەبێتە (682849) شەش سەدو هەشتاو دوو هەزاروهەشت سەدو چل و نۆ پلەی دامەزراو.

هەشتەم/ شێوەی دابەشکردنی بودجەی وەگەڕخستنو ڕێژەکەی بەسەر (31) سەرۆکایەتیو وەزارەتو دەزگاو ئەنجومەنو دەستەو دامەزراوەکانی حکومەتی هەرێم بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

1- سەرۆکایەتی هەرێم بریتیە لە (42000000000) چلو دوو ملیار دینار بە ڕێژەی (0.36٪).

2- پەرلەمانی کوردستان بریتیە لە (55000000000) ملیار دینار بە ڕێژەی (0.47٪).

3- ئەنجومەنی دادوەری بریتیە لە (46787000000) چلو شەش ملیارو حەوت سەدو هەشتاو حەوت ملیۆن دینار. بە ڕێژەی (0.40٪).

4- سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران (73407000000) حەفتاو سێ ملیارو چوارسەدو حەوت ملیۆن دینار (0.63٪).

5- وەزارەتی پەروەردە (1860933000000) یەك ترلیۆنو هەشت سەدو شەست ملیارو نۆسەدو سی‌وسێ ملیۆن دینار بە ڕێژەی (16.03٪).

6- وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێ کردن بریتیە لە (183491000000) سەدو هەشتاو سێ ملیارو چوارسەدو نەوەدو یەك ملیۆن دینار بە ڕێژەی (1.58٪).

7- وەزارەتی کشتوکاڵو سەرچاوە ئاوییەکان بریتیە لە (228884000000) دوو سەدو بیستو هەشت ملیارو هەشت سەدو هەشتاو چوار ملیۆن دینار بە ڕێژەی (1.97٪).

8- وەزارەتی ناوخۆ بریتیە لە (1357970000000) یەك ترلیۆنو سێ سەدو پەنجاو حەوت ملیارو نۆسەدو حەفتا ملیۆن دینار بە ڕێژەی (11.70٪).

9- وەزارەتی شارەوانیەکانو گەشتوگوزار بریتیە لە (558993000000) پێنج سەدو پەنجاو هەشت ملیارو نۆسەدو نەوەدو سێ ملیۆن دینار بە ڕێژەی (5.07٪).

10- وەزارەتی گواستنەوەو گەیاندن بریتیە لە (91664000000) نەوەدو یەك ملیارو شەش سەدو شەستو چوار ملیۆن دینار، بەڕێژەی (0.19٪)

11- وەزارەتی ڕۆشنبیریو لاوان بریتیە لە (120005000000) سەدو بیستو ملیارو پێنج ملیۆن دینار بە بڕی (1.03٪).

12- وەزارەتی تەندروستی بریتیە لە (695165000000) شەش سەدو نەوەدو پێنج ملیارو سەدو شەستوپێنج ملیۆن دینار بە بڕی (5.99٪).

13- وەزارەتی کاروکاروباری کۆمەلأیەتی بریتیە لە (486837000000) چوار سەدو هەشتاو شەش ملیارو هەشت سەدو سیوحەوت ملیۆن دینار بە ڕێژەی (4.19٪).

14- وەزارەتی شەهیدانو ئەنفالکراوەکان بریتیە لە (482971000000) چوارسەدو هەشتاو دوو ملیارو نۆسەدو حەفتاو یەك ملیۆن دینار بە ڕێژەی (4.16٪).

15- وەزارەتی ئەوقافو کاروباری ئاینی بریتیە لە (118022000000) سەدو هەژدە ملیارو بیستو دوو ملیۆن دینار بە ڕێژەی (1.02٪).

16- وەزارەتی پێشمەرگە بریتیە لە (1333304000000)یەك ترلیۆنو سێ سەدو سیو سێ ملیارو سێسەدو چوار ملیۆن دینار بە ڕێژەی (11.49٪).

17- وەزارەتی دارایی بریتیە لە (1045375000000) یەك ترلیۆنو چلوپێنج ملیارو سێسەدو حەفتاو پێنج ملیۆن دینار بە ڕێژەی (9.01٪).

18- وەزارەتی بازرگانیو پیشەسازی بریتیە لە (66140000000) شەستوشەش ملیارو سەدو چل ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.57٪).

19- وەزارەتی داد بریتیە لە (48840000000) چلو هەشت ملیارو هەشت سەدو چل ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.42٪).

20- دیوانی چاودێری دارایی بریتیە لە (13432000000) سیانزە ملیارو چوارسەدو سی ودوو ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.12٪).

21- وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی بریتیە لە (619897000000)شەش سەدو نۆزدە ملیارو هەشت سەدو نەوەدو حەوت ملیۆن دینار بە ڕێژەی (5.34٪).

22- وەزارەتی کارەبا بریتیە لە (573525000000) پێنج سەدو حەفتاو سێ ملیارو پێنج سەدو بیستو پێنج ملیۆن دینار بە ڕێژەی (4.94٪).

23- وەزارەتی پلاندانان بریتیە لە (24511000000) بیستو چوار ملیارو پێنج سەدو یانزە ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.21٪).

24- وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بریتیە لە (511800000000) پێنج سەدو یانزە ملیارو هەشت سەد ملیۆن دینار بە ڕێژەی (4.41٪).

25- دەستەی وەبەرهێنان بریتیە لە (25342000000)بیستو پێنج ملیارو سێ سەدو چڵو دوو ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.22٪).

26- دەزگای ئاسایشی هەرێمی کوردستان بریتیە لە (487443000000)چوار سەدو هەشتاو حەوت ملیارو چوارسەدو چڵو سێ ملیۆن دینار بە ڕێژەی (4.20٪).

27- ئەنجومەنی ئاسایشی هەرێمی کوردستان بریتیە لە (344630000000) سێ سەدو چڵو چوار ملیارو شەش سەدو سی ملیۆن دینار بە ڕێژەی (2.97٪).

28- دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ بریتیە لە (5390000000) پێنج ملیارو سێ سەدو نەوەد ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.05٪).

29- دەستەی گشتی ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان (ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان) بریتیە لە (53645000000) پەنجاو سێ ملیارو شەش سەدو چڵو پێنج ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.46٪).

30– دەستەی پاراستن‌و چاکردنەوی ژینگە بریتیە لە (7100000000) **حەوت ملیارو سەد ملیۆن دینار بە ڕێژەی** (0.06٪).

31– دەزگای مین (**هەولێر، سلێمانی**) **بریتیە لە** (16455000000)**شانزە ملیارو چوارسەدو پەنجاو پێنج ملیۆن دینار بە ڕێژەی** (0.14٪).

نۆیەم/ **بڕی ژمێرەی** (**باربۆ**)**ی خەملێنراو لە بودجەی خەملێنراوی ساڵی** 2013 **بەم شێوەی خوارەوە دابەش کراوە:**

– وەزارەتی کشتوکاڵ‌و سەرچاوە ئاوییەکان: (65000000000) **ملیار دینار.**

– دەستەی گشتی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان: (50000000000)**ملیار دینار.**

کۆی گشتی = (115000000000) **سەدو پانزە ملیار دینار.**

دەیەم/ **بڕی** (**بەخشینی**) **خەملێنراو لە بودجەی خەملێنراوی ساڵی** 2013 **بەم شێوەیەی خوارەوە دابەشکراوە بەپێی گرنگی بڕو ڕێژەکەی:**

1– وەزارەتی شارەوانیەکان‌و گەشت‌وگوزار: (543043000000) **ملیار دینار.**

2– وەزارەتی دارایی‌وئابووری: (87381000000) **ملیار دینار.**

3– وەزارەتی گواستنەوەو گەیاندن: (34559000000) **ملیار دینار.**

4– وەزارەتی ڕۆشنبیری‌و لاوان: (3000000000) **ملیار دینار.**

5– سەرۆکایەتی هەرێم: (2500000000) **ملیار دینار.**

6– سەرۆکایەتی پەرلەمان: (1350000000) **ملیار دینار.**

کۆی گشتی = (671833000000) **ملیار دینار.**

یانزەیەم/ بڕی ژمێرەی (قەرەبووی فەرمانبەران) بەم شێوەیەی خوارەوە دابەشکراوە:

1- مووچەو دەرماڵە: (5695158000000) ترلیۆن دینار.

2- مووچەو پاداشتی خانەنشینی: (1418222000000) ترلیۆن دینار.

کۆی گشتی = (7113380000000) ترلیۆن دینار.

دوانزەیەم/ بڕی ژمێرەی (شمەك‌و خزمەتگوزاری‌و چاکردنەوە) بەم شێوەیەی خوارەوە دابەشکراوە:

1- پێداویستی مادەیی: (1322566000000) ترلیۆن دینار.

2- پێداویستی خزمەتگوزاری: (333351000000) ملیار دینار.

3- چاکردنەوە: (249899000000) ملیار دینار.

کۆی گشتی = (1905816000000) ترلیۆن دینار.

سیانزەیەم/ ژمێرەی (باربۆ) بەم شێوەیەی خوارەوە دابەشکراوە:

1- پشتگیری جوتیاران: (65000000000) ملیار دینار.

2- ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان: (50000000000) ملیار دینار.

کۆی گشتی = (115000000000) ملیار دینار.

چواردەیەم/ ژمێرەی (بەخشین) بەم شێوەیەی خوارەوە دابەشکراوە:

1- لیژنەی ئۆلۆمپی: (22400000000) ملیار دینار.

2- رێکخراوە زانستیەکان‌و رۆشنبیرەکان: (23150000000) ملیار دینار.

3- دامەزراوە شارەوانیەکان: (376021000000) ملیار دینار.

4- لیژنەی پارائۆلۆمپی: (720000000) ملیۆن دینار.

5- فرۆکەخانەکانی هەولێرو سلێمانی: (34559000000) ملیار دینار.

6- بەرێوەبەرایەتی ئاوەڕۆی گشتی: (167022000000) ملیار دینار.

7– بانکە بازرگانیەکان: (47961000000) ملیار دینار.

کۆی گشتی = (671833000000) ملیار دینار.

پانزەیەم/ بڕی ژمێرەی (سوودە کۆمەڵایەتیەکان) بەم شێوەیەی خوارەوە دابەشکراوە:

1– التبرعات والاغاثة (نەقدینە): (334103000000) ملیار دینار.

2– تۆڕی پاراستنی کۆمەڵایەتی (نەقدینە): (306200000000) ملیار دینار.

3– هاریکاری هجرە پێکراوەکان (کاڵا): (50000000000) ملیار دینار.

کۆی گشتی = (690303000000) ملیار دینار.

شانزەیەم/ بڕی ژمێرەی (تێچووەکانی کە) بەم شێوەیەی خوارەوە دابەشکراوە بەشێوەیەکی سەرەکی:

1– مکافئات لغیر المنتسبین: (106972000000) ملیار دینار.

2– مخصصات وبعثات الطلاب: (167835000000) ملیار دینار.

3– تعویضات وغرامات: (25120000000) ملیار دینار.

4– مصاریف آخری: (514593000000) ملیار دینار.

تێبینی/ لیژنەی دارایی کۆمێنتی هەیە لەسەر ژمێرەی (تێچووەکانی کە) لەبەشی دووهەمی ئەم ڕاپۆرتە.

حەڤدەیەم/ ژمێری (مەوجووداتی نادارایی) کە بڕەکەی بریتیە لە (297978000000) دووسەدو نەوەدو حەوت ملیارو نۆسەدو حەفتاو هەشت ملیۆن دینارە بە شێوەیەکی سەرەکی دابەشکراوە بۆ کڕینی (بینای نیشتەجێبوون‌و نانیشتەجێبوون‌و ئامێرو هۆکارەکانی گواستنەوەو کەرەسەو ئامێری جۆراوجۆری تەختەیی‌و کانزایی...هتد.

هەژدەیەم/ پێکهاتەی ژمێرەی (داهاتەکانی یەکگرتووی) خەملێنراوی حکومەتی هەرێم بۆ ساڵی (2013) بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

1- باجەکان: (183107000000) ملیار دینار.
2- داهاتەکانی کە: (467379000000) ملیار دینار.
3- فرۆشتنی مەوجوداتی نادارایی: (628000000) ملیۆن دینار.

کۆی گشتی = (651114000000) ملیار دینار.

تێبینی/ لیژنەی دارایی کۆمێنتی هەیە لەسەر ژمێرەی داهاتەکانی هەرێم لە بەشی دووهەمی ئەم ڕاپۆرتە.

نۆزدەیەم/خشتەی پلە وەزیفیەکان بۆ ساڵی 2013 بەم شێوەیەی خوارەوە:

1- ژمارەی وەزیفەکانی ساڵی 2012= (667849)+
2- ژمارەی پێشنیارکراو بۆ پلە بەرزکردنەوە= (84289)+
3- ژمارەی پێشنیارکراو بۆ دامەزراندن= (15000)+
4- ژمارەی پێشنیارکراو بۆ کوژانەوە بۆ مەبەستی = (84289)+ پلە بەرزکردنەوە.

کۆی میلاکی پلە وەزیفیەکان بۆ ساڵی 2013= (682849) پلە.

بیستەم/ پێکهاتەی خشتەی ژمارەی هێزی کار بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

1- فەرمانبەر = (651605) پلە.
2- میلاکی کاتی= (1049) پلە.
3- فەرمانبەرانی پەیوەست = (19400) پلە.
4- فەرمانبەرانی ناوخۆ لە دەرەوە = (60) پلە.

کۆی گشتی = (672114)پلە

بیستویەك/ بەپێی هەردوو ژمێرەی (تێچووەكانی وەگەڕخستنو تێچووەكانی وەبەرهێنان) ڕێژەی تێچووەكانی وەگەڕخستن لە بودجەی گشتی خەملێنراوی ساڵی 2013 بریتیە لە (68.52٪)و ڕێژەی تێچووەكانی وەبەرهێنان بریتیە لە (31.48٪).

بیستودوو/ دەربارەی ڕێژەی ژمێرەكانی خەملێنروای هەردوو بودجەی وەگەڕخستنو وەبەرهێنان لە بودجەی گشتی بەم شێوەیە خوارەوەیە بۆ ساڵی 2013:

1- قەرەبووی فەرمانبەران= 41.98٪
2- شمەكو خزمەتگوزاریو چاكردنەوە= 11.25٪
3- باربۆ= 0.68٪
4- بەخشین= 3.97٪
5- سوودەكانی كۆمەڵایەتی= 4.07٪
6- تێچووەكانی كە= 4.81٪
7- مەوجوداتی نادارایی= 1.76٪
8- بودجەی وەبەرهێنان = 31.48٪

كۆی گشتی = 100٪

بیستوسێ/ دەربارەی شێوەی دابەشكردنی تێچووەكانی وەبەرهێنان كە بریتیە لە (5333791000000) ترلیۆن بەم شێوەیەی خوارەوە دابەشكراوە بەسەر (31) سەرۆكایەتیو پەرلەمانو ئەنجوومەنو وەزارەتەكانو پەرەپێدانی پارێزگاكان كە هەردوو پڕۆژە بەردەوامەكانو پێشنیارەكان دەگرێتەوە:

1- سەرۆكایەتی هەرێم بە بڕی (5000000000) پێنج ملیار دینار بە ڕێژەی (0.09٪).
2- پەرلەمانی كوردستان بەبڕی (زیرۆ) بەڕێژەی (زیرۆ).
3- ئەنجومەنی داد بە بڕی (21500000000) بیستویەك ملیارو پێنج سەد ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.4٪).

4- سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران بەبڕی (28500000000) بیستو هەشت ملیارو پێنج سەد ملیۆن دینار بە ڕێژەی (53٪).

5- وەزارەتی پەروەردە بە بڕی (254034000000) دووسەدو پەنجاو چوار ملیارو سی‌وچوار ملیۆن دینار بە ڕێژەی (4.76٪).

6- وەزارەتی ئاوەدانكردنەوەو نیشتەجێكردن بە بڕی (666398000000) شەش سەدو شەستو شەش ملیارو سێسەدو نەوەدو هەشت ملیۆن دینار بە ڕێژەی (12.49)٪).

7- وەزارەتی كشتووكاڵو سەرچاوە ئاوییەكان بە بڕی (241772000000) دووسەدو چڵو یەك ملیارو حەوت سەدو حەفتاو دوو ملیۆن دینار بە ڕێژەی (4.53٪).

8- وەزارەتی ناوخۆ بە بڕی (148978000000) سەدو چڵو هەشت ملیارو نۆسەدو حەفتاو هەشت ملیۆن دینار بە ڕێژەی (2.79٪).

9- وەزارەتی شارەوانییەكانو گەشتوگوزار بە بڕی (1038874000000) یەك ترلیۆنو سی‌وهەشت ملیارو هەشت سەدو حەفتاو چوار ملیۆن دینار بە ڕێژەی (19.48٪).

10- وەزارەتی گواستنەوەو گەیاندن بە بڕی (113457000000) سەدو سیانزە ملیارو چوارسەدو پەنجاو حەوت ملیۆن دینار بە ڕێژەی (2.13٪).

11- وەزارەتی ڕۆشنبیریو لاوان بەبڕی (76250000000) حەفتاو شەش ملیارو دووسەدو پەنجا ملیۆن دینار بە ڕێژەی (1.43٪).

12- وەزارەتی تەندروستی بە بڕی (232417000000) دووسەدو سی‌ودوو ملیارو چوارسەدو حەڤدە ملیۆن دینار بە ڕێژەی (4.36٪).

13- وەزارەتی كاروكاروباری كۆمەڵایەتی بە بڕی (45849000000) چڵوپێنج ملیارو هەشت سەدو چڵو نۆ ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.86٪).

14- وەزارەتی شەهیدانو ئەنفالكراوەكان بە بڕی (44486000000) چڵوچوار ملیارو چوارسەدو هەشتاو شەش ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.83٪).

15- وەزارەتی ئەوقاف‌و کاروباری ئاینی بە بڕی (28240000000) بیست‌وهەشت ملیارو دووسەدو چل ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.53٪).

16- وەزارەتی پێشمەرگە بە بڕی (17708000000) حەڤدە ملیارو حەوت سەدو هەشت ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.33٪).

17- وەزارەتی دارایی‌و ئابووری بە بڕی (182982000000) سەدو هەشتاو دوو ملیارو نۆسەدو هەشتاو دوو ملیۆن دینار بە ڕێژەی (3.43٪).

18- وەزارەتی بازرگانی‌و پیشەسازی بە بڕی (60357000000) شەست ملیارو سێسەدو پەنجاو حەوت ملیۆن دینار بە ڕێژەی (1.13٪).

19- وەزارەتی داد بە بڕی (24372000000) بیست‌وچوار ملیارو سێسەدو حەفتاو دوو ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.46٪).

20- دیوانی چاودێری دارایی بە بڕی (زیرۆ) بە ڕێژەی (زیرۆ).

21- وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی بە بڕی (115069000000) سەدو پانزە ملیارو شەست‌و نۆ ملیۆن دینار بە ڕێژەی (2.16٪).

22- وەزارەتی کارەبا بە بڕی (520829000000) پێنج سەدو بیست ملیارو هەشت سەدو بیست‌ونۆ ملیۆن دینار بە ڕێژەی (9.77٪).

23- وەزارەتی پلاندانان بە بڕی (307480000000) سێ سەدو حەوت ملیارو چوارسەدو هەشتا ملیۆن دینار بە ڕێژەی (5.77٪).

24- وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بە بڕی (16000000000) شانزە ملیار دینار بە ڕێژەی (0.3٪).

25- دەستەی وەبەرهێنان بە بڕی (86945000000)هەشتاو شەش ملیارو نۆسەدو چل‌و پێنج ملیۆن دینار بە ڕێژەی (1.63٪).

26- دەزگای ئاسایشی هەرێمی کوردستان بە بڕی (103997000000) سەدو سێ ملیارو نۆسەدو نەوەدو حەوت ملیۆن دینار بە ڕێژەی (1.95٪).

27- ئەنجوومەنی ئاسایشی هەرێمی کوردستان بە بڕی (زیرۆ) بە ڕێژەی (زیرۆ).

28- دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ بە بڕی (زیرۆ) بە ڕێژەی (زیرۆ).

29- دەستەی گشتی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان بە بڕی (3000000000)سێ ملیار بە ڕێژەی (0.06٪).
30- دەزگای پاراستنو چاکردنەوەی ژینگە بە بڕی (9488000000) نۆ ملیارو چوارسەدو هەشتاو هەشت ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.18٪).
31- دامەزراوەی مین (هەولێرو سلێمانی)بە بڕی (25511000000) بیستو پێنج ملیارو پێنج سەدو یانزە ملیۆن دینار بە ڕێژەی (0.48٪).
32- پەرەپێدانی پارێزگاکان بەبڕی (914298000000) نۆسەدو چواردە ملیارو دووسەدو نەوەدو هەشت ملیۆن دینار بە ڕێژەی (17.14٪).

بیستوچوار/ بڕی داهاتەکانی خەملێنراو لە ساڵی 2013 بەم شێوەیەی خوارەوە بەسەر (31) سەرۆکایەتیو پەرلەمانو وەزارەتەکانو دەستەکانو ئەنجومەنەکانو دەزگاکانی هەرێمی کوردستان دابەشکراوە کە بڕەکەی بریتیە لە (651114000000) ملیار دینار:

1- سەرۆکایەتی هەرێم بە بڕی (250000000) دووسەدو پەنجا ملیۆن دینار.
2- پەرلەمانی کوردستان بەبڕی (850000000) هەشت سەدو پەنجا ملیۆن دینار.
3- ئەنجومەنی داد بە بڕی (6133000000) شەش ملیارو سەدوو سیوسێ ملیۆن دینار.
4- سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بەبڕی (415000000) چوارسەدو پانزە ملیۆن دینار.
5- وەزارەتی پەروەردە بە بڕی (5126000000) پێنج ملیارو سەدو بیستو شەش ملیۆن دینار.
6- وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێکردن بە بڕی (15625000000) پانزە ملیارو شەش سەدو بیستو پێنج ملیۆن دینار.

7- وەزارەتی کشتووکاڵو سەرچاوە ئاوییەکان بە بڕی (8776000000) هەشت ملیارو حەوت سەدو حەفتاو شەش ملیۆن دینار.

8- وەزارەتی ناوخۆ بە بڕی (200508000000)دووسەد ملیارو پێنج سەدو هەشت ملیۆن دینار.

9- وەزارەتی شارەوانییەکانو گەشتوگوزار بە بڕی (400000000) چوار سەد ملیۆن دینار.

10- وەزارەتی گواستنەوەو گەیاندن بە بڕی (6095000000) شەش ملیارو نەوەدو پێنج ملیۆن دینار.

11- وەزارەتی ڕۆشنبیریو لاوان بەبڕی (273000000) دووسەدو حەفتاو سێ ملیۆن دینار.

12- وەزارەتی تەندروستی بە بڕی (زیرۆ).

13- وەزارەتی کاروکاروباری کۆمەڵایەتی بە بڕی (721000000) حەوت سەدو بیستو یەك ملیۆن دینار.

14- وەزارەتی شەهیدانو ئەنفالکراوەکان بە بڕی (175000000)سەدو حەفتاو پێنج ملیۆن دینار.

15- وەزارەتی ئەوقافو کاروباری ئاینی بە بڕی (850000000) هەشت سەدو پەنجا ملیۆن دینار.

16- وەزارەتی پێشمەرگە بە بڕی (550000000) پێنج سەدو پەنجا ملیۆن دینار.

17- وەزارەتی داراییو ئابووری بە بڕی (270412000000) دووسەدو حەفتا ملیارو چوارسەدو دوانزە ملیۆن دینار.

18- وەزارەتی بازرگانیو پیشەسازی بە بڕی (23973000000) بیستوسێ ملیارو نۆسەدو حەفتاو سێ ملیۆن دینار.

19- وەزارەتی داد بە بڕی (49481000000) چلو نۆ ملیارو چوارسەدو هەشتاو یەك ملیۆن دینار.

20- دیوانی چاودێری دارایی بە بڕی (18000000) هەژدە ملیۆن دینار.

21- وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی بە بڕی (1209000000) یەك ملیارو دووسەدو نۆ ملیۆن دینار.

22- وەزارەتی کارەبا بە بڕی (زیرۆ).

23- وەزارەتی پلاندانان بە بڕی (3214000000) سێ ملیارو دووسەدو چواردە ملیۆن دینار.

24- وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بە بڕی (55166000000) پەنجاوپێنج ملیارو سەدو شەستو شەش ملیۆن دینار.

25- دەستەی وەبەرهێنان بە بڕی (57000000) پەنجاو حەوت ملیۆن دینار.

26- دەزگای ئاسایشی هەرێمی کوردستان بە بڕی (365000000) سێسەدو شەستو پێنج ملیۆن دینار.

27- ئەنجوومەنی ئاسایشی هەرێمی کوردستان بە بڕی (150000000) سەدو پەنجا ملیۆن دینار.

28- دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ بە بڕی (60000000) شەست ملیۆن دینار.

29- دەستەی گشتی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان لە هەرێمی کوردستان بە بڕی (30000000) سی ملیۆن دینار.

30- دەزگای پاراستنو چاکردنەوەی ژینگە بە بڕی (32000000) سیودوو ملیۆن دینار.

31- دەزگای مین (هەولێرو سلێمانی)بە بڕی (300000000) سێسەد ملیۆن دینار.

بیستوپێنج/ بەپێی فۆڕمی وەزارەتی پلاندانان کۆی گشتی پڕۆژە بەردەوامەکان لەسەر ئاستی سەرۆکایەتی هەرێمو ئەنجومەنی وەزیرانو وەزارەتەکان بریتیە لە (2524) پڕۆژە، ووردەکاریەکانی بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

1- گوژمەی پێویست بۆ ئەم پڕۆژانە بریتیە لە (12782199000000) دوانزە ترلیۆنو حەوت سەدو هەشتاو دوو ملیارو سەدو نەوەدو نۆ ملیۆن دینار.
2- تێچووەکانی ئەم پڕۆژانە تاکو بەرواری (2012/12/31) بریتیە لە (4789115000000) چوار ترلیۆنو حەوت سەدو هەشتاو نۆ ملیارو سەدو پانزە ملیۆن دینار.
3- بودجەی تەرخانکراو بۆ ساڵی 2013 بریتیە لە (3252451000000) سێ ترلیۆنو دووسەدو پەنجاو دوو ملیارو چوارسەدو پەنجاو یەك ملیۆن دینار.

بیستوشەش/ بەهەمان شێوە بە پێی فۆڕمی وەزارەتی پلاندانان ووردەکاریەکانی پڕۆژە پێشنیارکراوەکانی ساڵی 2013 لەم خاڵانەی خوارەوە پیشاندەدرێ:

1- کۆی ژمارەی پڕۆژەکان کۆنەکراوەتەوە لە فۆڕمی کەدا.
2- گوژمەی پێویست بۆ ئەم پڕۆژانە بریتیە لە (3197458000000) سێ ترلیۆنو سەدو نەوەدو حەوت ملیارو چوارسەدو پەنجاو هەشت ملیۆن دینار.
3- گوژمەی پێویستی خەملێنراو بۆ ئەم پڕۆژانە بۆ ساڵی 2013 بریتیە لە (1166850000000) یەك ترلیۆنو سەدو شەستو شەش ملیارو هەشت سەدو پەنجا ملیۆن دینار.

بیستو حەوت/ بەم شێوەیە بەپێی فۆڕمی وەزارەتی پلاندانان کۆی بودجەی خەملێنراو بۆ پڕۆژە بەردەوامەکانو پێشنیارکراوەکان بۆ ساڵی 2013 بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

- بودجەی پڕۆژە بەردەوامەکان = (3252451000000) ترلیۆن دینار.
- بودجەی پڕۆژە پێشنیارکراوەکان = (1166850000000)

کۆی گشتی = (4419301000000) چوار ترلیۆنو چوارسەدو نۆزدە ملیارو سێ سەدو یەك ملیۆن دینار تەرخانرکاوە بۆ پڕۆژەکان.

بیستوهەشت/ بەم شێوەیە بەپێی هەردوو فۆڕمی وەزارەتی پلاندانانو وەهەروەها (اولاً، 2ب، مادەی پێنجەم) لە پڕۆژە یاسای بودجەی 2013 بڕی بودجەی وەبەرهێنان لەگەڵ بڕی بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بریتیە لە:

- بودجەی پڕۆژە بەردەوامەکان = (3252451000000) ترلیۆن دینار.
- بودجەی پڕۆژە پێشنیارکراوەکان= (1166850000000) ترلیۆن دینار.
- بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان = (914298400000) ملیار دینار.

کۆی گشتی = (5333599400000) ترلیۆن دینار.

تێبینی/ لە هەمان کاتدا بەپێی مادەی پێنجەم لە پڕۆژە یاسای ساڵی 2013 کۆی بودجەی (تێچووەکانی) وەبەرهێنان بۆ ساڵی 2013 بریتیە لە:

- تێچووی پڕۆژەکان = (4419492600000) ترلیۆن دینار.
- پەرەپێدانی پارێزگاکان = (9142984000000) ملیار دینار.

کۆی گشتی = (5333971000000) ترلیۆن دینار.

تێبینی/ بەڕێز نوێنەری حکومەت ئەم خاڵەمان بۆ ڕوون بکاتەوە دەربارەی ئەم جیاوازیە لەو دوو ژمارەیەدا بە بڕی (191.6) ملیۆن دینار.

بەشی دووەم

تێبینیەکانو پێشنیارەکانی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمان

یەکەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی داراییو کاروباری ئابووری:

1- داوای ڕوونکردنەوە دەکەین لە نوێنەری حکومەت دەربارەی بڕی (120000000000) سەدووبیست ملیار دینار کە موستەحەقاتی حکومەتی هەرێمە لە بڕی پترۆ دۆلار بۆ ساڵەکانی (2010، 2011،2012)، ئەم ساڵانە پەیوەندی چیە بە بودجەی ساڵی (2013).

2- دەربارەی ستوونی ڕێژەکانی گەشەکردنی ژمێرەکانی بودجەی وەگەڕخستن، ئەم حاڵەتە گەشەکردن نیە بەڵکو زیاد بوونی بڕی ئەو ژمێرانەیە بەهۆی زیاد بوونی بودجەی عێراقی فیدراڵ‌و دواتر زیادبوونی بڕی ڕێژەی (17٪) لە بەشی هەرێمی کوردستان بۆ ڕەچاوکردنی ئەم خاڵە لە داهاتوودا.

3- دەربارەی ژمارەی پلەکانی دامەزراندن هەرچەندە ئەم خاڵە لە بەرژەوەندی هێزی کارەو دەبێتە هۆی کەمکردنەوەی دیاردەی بێکاری، بەڵام ساڵانە تێبینی دەکرێ کە ژمارەیەکی زیاتر دامەزراندن هەیە، پێشنیار دەکەین کە ئەم خاڵە بەهەند وەربگیرێ لەساڵانی داهاتوودا، وە پەیڕەویکردنی مەرجی دامەزراندن لەسەر بنەمای یاسایی‌و زانستی بێت وە یەکسانی کۆمەڵایەتی بهێنێتە دی.

4- تێبینی دەکرێ کە ڕێژەی (70.57٪) لە بودجەی خەملێنراوی ساڵی (2013) ئاڕاستەی هەشت وەزارەت کراوە کە بەپێی گرنگی ڕیزبەندی ڕێژەکان بریتین لە وەزارەتەکانی (پەروەردە، ناوخۆ، پێشمەرگە، دارایی، تەندروستی، خوێندنی باڵا، شارەوانیەکان، کارەبا) یەك لە دوای یەك واتە ئەم ڕێژەیە ئاڕاستەی سێ بواری گرنگ کراوە کە بریتین لە بەرگری‌و ئاسایش‌و ناوخۆو خزمەتگوزاری بەڵام لەهەمان کاتدا تاکو ئێستا گرنگیدان بەهەردوو کەرتی خوێندنی باڵاو تەندروستی وەکو پێویست گرنگی پێنەدراوە، بۆیە لیژنەکەمان پێشنیار دەکات کە ئەم خاڵە بەهەند وەربگیری لە ساڵانی داهاتوودا.

5- تاکو ئێستا دیاردەی دوو ئیدارەیی تێبینی دەکرێ دەربارەی دەزگای مین (هەولێر، سلێمانی)، بەڕێز نوێنەری حکومەت ڕوونکردنەوە بدات دەربارەی ڕێژەی جێبەجێکردنی کارەکانی تاکو ئێستا.

6- لیژنەکەمان داوا لە بەڕێز نوێنەری حکومەت دەکات کە ڕوونکردنەوە بدات دەربارەی ئەوەی ئایا لە دەرەوەی کۆی میلاکی (2013) کە بریتیە لە (667849) پلە، پلەی زیادە هەیە لە سەروو ئەم ژمارەیەوە؟ وە ئایا میلاکی وەزارەتی پێشمەرگە کە بریتیە لە (118642) پلە، ژمارەی زیاد هەیە لە دەرەوەی ئەم ژمارەیەوە؟ و مووچە چۆن وەردەگرن؟

7- بەهۆی زۆری ژمارەی میلاکەوە تێبینی دەکرێ کەوا ڕێژەی (55.3٪) لە بڕی ژمێرەی قەرەبووی فەرمانبەران تەرخانکراوە بۆ سێ وەزارەت کە بەپێی گرنگی ڕیزبەندی بریتین لە وەزارەتەکانی (پەروەردە، ناوخۆ، پێشمەرگە) یەك لە دوای یەك.

8- بڕی سەرەکی ژمێرەی سوودەکانی کۆمەڵایەتی ئاڕاستەی هەردوو وەزارەتی کارو شەهیدان کراوە بە ڕێژەی (70.4٪)، وەزارەتی کار بە ڕێژەی (60.6٪) وە وەزارەتی شەهیدان بە ڕێژەی (9.8٪)، ئەم ڕێژەیە ڕێڕەوێکی ئەرێنیە لە ئاڕاستەکردنی بڕی ئەم ژمێرەیە، وپێشنیار دەکەین بۆ ساڵانی داهاتوو ڕێژەی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوەکان بەرزتر بێتەوە لەم ڕێژەیەی ئێستا.

9- بڕی سەرەکی ژمێرەی (تێچووەکانی کە) بە ڕێژەی (79٪) ئاڕاستەی هەردوو وەزارەتی دارایی و خوێندنی باڵا کراوە، بەپێی گرنگی ریزبەندی ڕێژەی وەزارەتی دارایی بریتیە لە (59.3٪) وە ڕێژەی خوێندنی باڵا بریتیە لە (19.7٪)، لیژنەکەمان داوای ڕوونکردنەوە دەکات لە بەڕێز نوێنەری حکومەت دەربارەی ئەو ڕێژە بەرزەی وەزاەرتی دارایی وە چۆن ئاڕاستە دەکرێ.

10- لەهەمان کاتدا لیژنەکەمان پێویستی بە ڕوونکردنەوەی زیاتر هەیە دەربارەی ژمێرەیی (تێچووەکانی کە) وە چۆنیەتی ئاڕاستەکردنی بڕەکەی کە بریتیە لە (814648000000) ملیار دینار وەشێوەی کۆکردنەوەی ژمێرە سەرەکیەکانی لە فۆڕمی ئامادەکردنی بودجەدا بۆ ساڵی (2013) شێوەیەك لە نا ڕوونی هەیە لە ئامادەکردنیاو کۆکردنەوەی ژمارەکانیدا.

11- لیژنەکەمان تێبینیەکی تایبەتی هەیە بۆ بەڕێز نوێنەری حکومەت کەوا ساڵانە جیاوازی هەیە لەنێوان داهاتی خەملێنراوی ناوخۆی هەرێم وەدواتر بەرامبەر بە داهاتی (فعلي) بەدەست هاتوو.

ئەم پرسيارانەی خوارەوە ئاراستەی بەڕێز نوێنەری حكومەت دەكەين:

پ1/ ئايا گشت ئەم داهاتانە دەگەڕێنەوە بۆ حكومەتی ناوەند يان نا؟

پ2/ ئايا بە بڕی داهاتی بەدەست هاتوو (فعلي) حكومەتی هەرێم، حكومەتی ناوەند ئەو بڕە لە بەشە بودجەی هەرێم دادەگرێ؟ يان نا.

ئەگەر بەپێی بڕی داهاتی فعلی ناوخۆی هەرێم بەشی بودجەی هەرێم لەلايەن حكومەتی ناوەندەوە بەبڕی داهاتی فعلی دادەگيرێ، ئەو كاتە ئەم حاڵەتە ئەم دەرئەنجامە نێگەتيڤانەی دەبێ لەسەر دانيشتوان و ئابووری هەرێمی كوردستان:

أ- بڕێك لە داهاتی نەتەوايەتی كە لە ڕێگەی (باج و ڕەسمەوە) وەردەگيرێت لە دانيشتوانی هەرێمی كوردستان دەڕواتە دەرەوەی هەرێم.

ب- ئەم كارەش دەبێتە هۆی كەمبوونەوەی داهاتی دانيشتوانی هەرێم و پووكانەوەی چالاكيە ئابووريەكان.

ج- لەهەمان كاتدا دانانی ڕێژەيەك لە (باج و ڕەسم)- بەتايبەتی ئەگەر ڕێژەكەی بەرزبێت- لەسەر چالاكيە ئابووريەكان لە هەرێمی كوردستان لەلايەكەوە دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی (نرخەكان) وە لە لايەكيكەوە دەبێتە هۆی بەربەست لە پێش كاری بازرگانی و پيشەسازی و بيناسازی.......هتد.

بۆيە ليژنەكەمان ڕوونی دەكاتەوە بۆ بەڕێز نوێنەری حكومەت دانانی ڕێژەی بەرز لە (باج و ڕەسم) كە لە هەمان كاتدا دەينێرێت بۆ خەزێنەی حكومەتی ناوەندی، (لە كاتێكدا كە سەرتاسەری عێراق لەسەر ئابووری ڕەيعی گوزەران دەكات وە ڕێژەی سەروی (95٪) لە داهاتی گشتی لە ڕێگەی بەرهەمهێنان و بازرگانی بەكاڵای نەوتەوە بەدەست دێت.

بۆيە ليژنەكەمان لە دۆخی ئابووری ئێستای هەرێم و عێراقدا پێشنيار دەكات كە بە جدی لەبەر ئەو هۆيانەی سەرەوە حكومەتی هەرێم ڕێكاری ياسايی و ئيداريی بگرێتەبەر بۆ كەمكردنەوەی ڕێژەی باجەكان و ڕەسمەكان لەسەر دانيشتوانی هەرێم، يان هەر ڕێگايەكی كە بگرێتەبەر لەوبارەيەوە بەهاريكاری پەرلەمان.

12- لیژنەکەمان داوای ڕوونکردنەوە دەکات لە بەڕێز نوێنەری حکومەت دەربارەی ئەو (60)شەست فەرمانبەرەی ناوخۆی هەرێم کە لەدەرەوەی هەرێم کار دەکەن بەڵام مووچە لەسەر بودجەی هەرێم وەردەگرن.

13- لە بودجەی ساڵی (2013)، بەهەمان شێوەی ساڵانی پێشوو ڕێژەی تەرخانکراو لە بودجە بۆ وەگەڕخستن بریتیە لە (68.52٪) بەرزترە لە ڕێژەی وەبەرهێنان کە بریتیە لە (31.48٪) کە لە ڕووی زانستی ئابووریەوە بەلایەنێکی لاواز دادەنرێ لە ئابووری هەر وولاتێك، هەرچەندە بارودۆخی ئابووری هەرێمی کوردستان ئەم دیاردەیە دەسەپێنێ بۆیە پێشنیار دەکەین بۆ چارەسەرکردنی ئەم دیاردەیە لە داهاتوودا.

14- لەهەمان کاتدا تێبینی دەکرێ کەوا بڕی هەردوو ژمێرەی (قەرەبووی فەرمانبەرانو شمەكو خزمەتگوزاریو چاکردنەوە) ڕێژەیەکی بەرز پێکدەهێنێت لە بودجەی خەملێنراوی ساڵی (2013) کە بریتیە لە (53.23٪) ئەم ڕێژەیەش کاریگەری بۆ سەر کەمبوونەوەی تێچووەکانی وەبەرهێنان لە بودجەی گشتی هەیە کە بریتیە لە (31.48٪) بۆیە لیژنەکەمان پێشنیار دەکات کە ئەم خاڵە بە هەند وەربگیرێ لەساڵانی داهاتوودا.

15- دەربارەی بودجەی خەملێنراوی وەبەرهێنان بۆ ساڵی 2013 ڕێژەی (58.8٪) ئاڕاستەی چوار لایەنی سەرەکی کراوە بەپێی گرنگی ڕیزبەندی ڕێژەکە بریتیە لە وەزارەتەکانی ئاوەدانکردنەوەو شارەوانیەکانو کارەباو پەرەپێدانی پارێزگاکان، کە بە نیشاندەرێکی ئەرێنی دادەنرێ، وە لە هەمان کاتدا تێبینی دەکرێ کە ڕێژەی هەردوو وەزارەتی تەندروستیو خوێندنی باڵا بریتیە لە (6.5٪) بەپێی گرنگی ڕیزبەندی یەك لە دوای یەك کە ڕێژەیەکی نزمە بەرامبەر ڕۆڵی هەردوو وەزارەت لە دروستکردنو گەشەپێدانی مرۆڤ، بۆیە پێشنیار دەکەین کە ئەم خاڵە بەهەند وەربگیرێ لەساڵانی داهاتوودا.

16- بڕی سەرەکی داهاتەکانی حکومەتی هەرێم بۆ ساڵی 2013 لە ڕێگەی (5) پێنج وەزارەتەوە بەدەست دێت کە بەپێی گرنگی ریزبەندی بریتیە لە وەزارەتەکانی (دارایی و ناوخۆو سامانە سروشتیەکان و دادو بازرگانی) یەك لە دوای یەك کە بریتیە لە ڕێژەی (92٪) لە کۆی داهاتی گشتی هەرێم.

ئەوەی تێبینی دەکرێ ڕێژەی داهاتی خەملێنراوی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بریتیە لە (8.4٪)کە ڕێژەیەکی نزمە بەرامبەر بەکاروچالاکیەکانی وەزارەتی ناوبراو، بۆیە داوا لە بەڕێز نوێنەری حکومەت دەکەین کە ڕوونکردنەوە بدات لەسەر ئەم خاڵە بۆ ئەندامانی پەرلەمان.

17- لیژنەکەمان پێشنیار دەکات بۆ بەڕێز وەزارەتی دارایی و حکومەتی هەرێم کە پێویستە ساڵانە پەرلەمانی کوردستان ئاگادار بکرێتەوە لەو بڕە خەملێنراوەی لە ڕێژەی نەفەقاتی حاکیمەو سیادی کە تەرخان دەکرێ بۆ هەرێمی کوردستان بە مەبەست بەرچاو ڕوونی ئەندامانی پەرلەمان چ بەشێوەیەکی کاڵایی بێت یان بەشێوەیەکی نەقدینە بێت هەرچەندە بڕی ئەم پارەیە دواتر بە فعلی لە حساباتی خیتامیدا دەردەکەوێ بەڵام پێویستە بە شێوەیەکی خەملێنراو لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایدا ئاماژەی پێبدرێ.

دووەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی پەیوەندییەکان و کاروباری ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و شوێنەوارەکان:
بە نووسراویان ژمارە (144) لە بەرواری (2013/1/9) ئەم خاڵانە دەخەنە ڕوو:

1) سەرجەم بەڕێوەبەرایەتیە گشتیەکانی وەزارەتی ڕۆشنبیری گرفتیان هەیە لەگەڵ گەنجینەدا نەشیاون بۆ بەڕێوەبردنی چالاکیەکانی خۆیان (الاعتمادات المصدقە) خەرج بکەن.

2) هەرچەندە بودجەی وەگەڕخستنی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان زیادی کردووە، لەگەڵ ئەوەشدا کەمە بۆ ڕاپەڕاندنی چالاکیەکانیان.

3) بەباشی دەزانن بڕی (3) ملیار کە تەرخانکراوە بۆ بەخشین بۆ کۆمەك کردنی ڕۆشنبیران، پێویستی بە میکانزمێکی گونجاوتر هەیە (ئاماژە نەدراوە بەو میکانزمە).

4) لیژنەی ڕۆشنبیری پێی وایە کە دەبێت وەزارەت یەك ڕێنمایی یەکگرتووی هەبێت لەسەرتاسەری هەرێمدا بۆ جێبەجێکردن و خەرجکردنی بڕی سوودەکانی کۆمەڵایەتی لە بودجەی وەزارەت، پێویستە بەڕێوەبەرایەتی گشتی ڕۆشنبیری و هونەرو وەرزش لە هەر پارێزگایەك ئەم کارە ئەنجام بدەن.

5) لیژنە پێشنیار دەکات کە پرسی ڕێزلێنان پێویستە یەك ڕێنمایی یەکگرتووی هەبێت.

6) لیژنە پێشنیار دەکات کە منحەی یەکێتی نووسەران لە وەزارەتی دارایی بخرێتە سەر وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان، جیاوازیش لەسەر بنەمای نەتەوەیی نەکرێت چونکە یەکێتی نووسەرانی تورکمان گەلەییان لە وەزارەتی دارایی هەیە.

7) پێشنیار دەکەن وەزارەتی ڕۆشنبیری خانوو بەکرێ نەگرێت و داوا لە حکومەتی هەرێم دەکەن بیناکانیان بۆ وەرگرێتەوە کە لەژێر دەستی لایەنەکانی تردایە.

8) سەبارەت بە گرێبەستی فەرمانبەران گلەیی ئەوە هەیە کە گرێبەستی ئەو کەسانەی لە تیپەکانی هەڵپەڕکێ و میوزیك سەر بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی ڕۆشنبیری تورکمان بۆیان تازە نەکراوەتەوە.

9) پێویستە وەزارەتی ڕۆشنبیری گرنگی بدات بە هەنگاوەکانی سەبارەت بە پایتەخت بوونی ڕۆشنبیری شاری سلێمانی.

10) داتاکان لەسەر پڕۆژەکان وورد نین، بۆ نمونە پڕۆژەی ژمارە (15) لە ناو پڕۆژە بەردەوامەکانی پارێزگای هەولێر دەربارەی دروست کردنی کۆمەڵگەی ڕۆشنبیری لە کۆیە، تا کۆتایی ساڵی (2012) ڕێژەی (21٪)ی تەواو بووە، بەڵام وەزارەتی پلاندانان ئاماژە بەوە دەدات کە لە تەندەرین دایە.

11) هەندێ پڕۆژە هەن لەساڵی (2010) بڕیاریان لەسەر دراوە، بەڵام تا ئێستا لە بواری دیزایندان، بۆ نمونە دروستکردنی شاری ڕۆشنبیریو هونەری لە سلێمانی.

12) پێشنیار دەکەن ئەمساڵ جێگە بۆ پڕۆژەی دروستکردنی بینا بۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی ڕۆشنبیری سریانی بکرێتەوە، هەروەها بینای بەڕێوەبەرایەتی گشتی ڕۆشنبیری تورکمانیش نۆژەن بکرێتەوە.

13) پێشنیار دەکەن لە بودجەی پەرەپێدانی هەرێمو پارێزگاکان ئاوڕ لە بواری ڕۆشنبیریو شوێنەوار بدرێتەوە.

14) ماستەر پلانی شوێنەوار کە لەناو پڕۆژە بەردەوامەکانی وەزارەتی شارەوانیو گەشتوگوزار دایە، پڕۆژەی ساڵی (2010)یەو، تازە ڕاگەیاندنی بۆ کراوە.

15) ئەمساڵ (8) پڕۆەی پێشنیار کراوی شوێنەوار هەیە، ئەمەش جێگای خۆشحاڵیە.

16) پڕۆژەکانی پردی دەلال لە زاخۆ، قشڵەی ئاکرێ، قوتابخانەی قۆبەهان لە ئامێدی لەناو پڕۆژە تەواوبووەکانی وەزارەتی شارەوانیو گەشتوگوزار دایە لە پارێزگای دهۆك، لەکاتێکدا پردی دەلال تەنها دۆکیومێنت کراوە، قشڵەی ئاکرێو قوتابخانەی قۆبەهان نزیکەی (40٪) جێبەجێکراوە، لە ڕاستیدا ئەم پڕۆژانە تەواو نەبوون، بەڵکو گرێبەستەکانیان هەڵوەشاوەتەوە.

17) پێشنیار دەکەن حکومەتی هەرێم پەلە بکات لە گەلاڵەکردنی پڕۆژە یاسایەك بۆ دامەزراندنی دەستەی شوێنەوار لە هەرێمی کوردستان.

18) پێشنیار دەکەن مادەی (35) لە پڕۆژە یاسای بودجەی هەرێم بۆ ساڵی (2013) لابرێت، چونکە بەپێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستانە.

سێیەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری:

بە نووسراویان ژمارە (3) لە (2013/1/9) لەسەر بودجەی ساڵی 2013 ئەم خاڵانەی گرتۆتەخۆ:-

1- ڕێزبەندی وەزارەتی کشتوکاڵ بە پێی گرنگی لە بودجەی وەگەڕخستن بۆتە زنجیرەی دوانزیەم وە ڕێژەی سەدیەکەی بۆتە (1.97٪) کە دەبوایە ڕیزبەندیەکەی دەیەم بوایە.

2- بەبەراورد لەگەڵ بودجەی وەگەڕخستنی سالی 2012 نزیکەی (4) چوار ملیار زیادیکردووە ئەمەش تەنها بۆ مووچەی دامەزراندنی نوێی و زیادەی ساڵانەیە.

3- (65) شەست و پێنج ملیار دینار دانراوە بۆ پاڵپشتی کشتوکاڵی (إعانات زراعیة) بۆ چەندین بواری جیاواز.

4- لە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان ڕێژەیەکی زۆر کەم تەرخان دەکرێت بۆ بواری کشتوکاڵی بۆ نمونە لە نێوان ساڵانی (2007 بۆ 2012) بۆ هەرسێ پارێزگاکەی هەرێم تەنها بڕی (5) پێنج ملیار تەرخانکراوە بۆ بواری کشتوکاڵی کە ڕێژەکەی بریتیە (0.01٪).

5- هیچ بودجەیەك دابین نەکراوە بۆ ئەگەری ڕوودانی کارەساتە کشتوکاڵیەکان و جێبەجێکردنی یاسای (تسویە وتملیك) و قەرەبووکردنەوە.

6- لە حساباتی ختامی ساڵی (2012) ڕێژەکەی لە (4٪)ی بودجە دەکات، نزیکەی ڕێژەی لە (95٪) قەرزەکان بۆ بوارەکانی (خانووبەرەو هاوسەرگیری) خەرج کراوون (لیژنەی دارایی تێبینی هەیە لەسەر نا ڕوونی ئەم خاڵە).

7- لە بودجەی وەبەرهێنان بۆ پڕۆژە بەردەوامەکان بڕی (191372) سەدو نەوەدو یەك ملیارو سێسەدو حەفتاو دوو ملیۆن دینار تەرخان کراوە، بۆ پڕۆژە پێشنیارکراوەکان بڕی تەنها (50) پەنجا ملیار دینار تەرخانکراوە ئەم پارەیە تەنانەت بەشی ئیحالەکردنی پڕۆژەی ئاوی شەمامك ناکات نەك پڕۆژە ستراتیجیەکانی وەك بەنداوەکانی (تەقتەق ،مەنداوە ،دێرەلوك...هتد).

8- لیژنە داوادەکات بە گەڕانەوەی داهاتی وەزارەت بۆ خۆیان بۆ خەرجکردنی لە بواری دابینکردنی پێداویستیە کشتوکاڵیەکان.

9- لیژنەی کشتوکاڵی داوادەکەن بە پۆلین کردنی قەرزی کشتوکاڵی وە جیاکردنەوەی، کە بکرێتە خاڵێکی جیاواز لە یاسای بودجەدا بەم شێوەیە:

أ- قەرزی پڕۆژە ئاساییەکان (150) ملیۆن دینار.

ب- قەرزی پڕۆژە ستراتیجیەکان (500) ملیۆن دینار.

ج- دابینکردنی ڕێژەی لە (3٪) لە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بۆ کشتوکاڵ و ئاودێری.

10- جەخت دەکەنەوە لە بواری پڕۆژەکانی بەرهەم هێنان کە بودجەی پێویست دابین بکرێت بۆ جێبەجێکردنی پڕۆژە گەورەکانی ئاودێری، بەربەستە گەورەکان، لە ڕێگەی قەرزی نێودەوڵەتی ودرێژ خایەن یان وەبەرهێنان، یان هەر داهاتێکی تر.

11- داوا دەکەن بە دروستکردنی سایلۆکان لەسەر وەزارەتی کشتوکاڵ و، کە نزیکەی چوار ساڵە هەندێکیان لە بودجەدا پارەیان بۆ تەرخان دەکرێت بەڵام نەچوونەتە بواری جێبەجێکردنەوە.

چوارەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی کاروباری کۆمەڵی مەدەنی:

بە نوسراویان ژمارە (3) لە (2013/1/10) لەسەر بودجەی ساڵی 2013:

1) لیژنەی ناوبراو پشتگیری لە مادەی (18) لە پڕۆژە یاسای بودجەی ساڵی 2013 دەکات دەربارەی تەرخانکردنی (185) سەدو هەشتاو پێنج ملیار دینار بۆ حزبەکان وە (15) پانزە ملیار دینار بۆ ڕێکخراوە ناحکومیەکان، وە ئەم پرسیارانە ئاڕاستەی بەڕێز نوێنەری حکومەت دەکەن:-

پ1/ لە ساڵی 2012 پارە چەند خەرجکراوە بۆ پاڵپشتی ڕێکخراوە ناحکومیەکان؟، لەسەر چ بنەمایەك بووە؟، ئەگەر پارە ماوەتەوە بڕەکەی چەندە؟، ئایا مناقەلەی پێکراوە؟.

پ2/ پلان هەیە بۆ گۆڕینی شێوازی پاڵپشتی ڕێکخراوە ناحکومیەکان بۆ ساڵی (2013)؟.

پ3/ چەند حزب سوودمەند بووە لە بڕی پاڵپشتی حزبەکان؟، لەسەر چ بنەمایەك پاڵپشتی هەر حزبێك دەکرێت.

پێنجەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئاینی:

بە نووسراویان ژمارە (2) لە (2013/1/10) لەسەر بودجەی ساڵی 2013:

1- **لیژنەی ناوبراو ئاماژە بە لایەنی ئەرێنی و خاڵە ئیجابیەکانی بودجەی هەرێم دەکات کە بودجەی ساڵی 2013 زووتر گەیشتۆتە پەرلەمان، ڕێژەی بودجەی وەبەرهێنان لە بودجەی گشتیدا زیادی کردووە، پێویستە بەردەوام ڕێژەی وەبەرهێنان زیاد بکرێت، کورتهێنان ڕێژەکەی دابەزیوە.**

2- **لایەنی نەرێنی و خاڵە لاوازەکانی بودجە بریتیە لە کەمبوونەوەی بودجەی هەرێمی کوردستان بەهۆی زیادبوونی تێچووەکانی سیادی عێراق، ڕێژەی بابەتەکانی (شمەك و خزمەتگوزاری و چاککردن، سوودە کۆمەلآیەتیەکان، خەرجیەکانی تر، مەوجوداتی نادارایی) بەبەراوورد ساڵانی (2011و 2012) زیادیکردووە، زیادە ڕەوی لە دامەزراندنی فەرمانبەران و، پێدانی دەرماڵە بۆتە هۆی بەرزبوونەوەی ڕێژەی خەرجیەکان و کورتهێنان، کەمی بڕی بودجەی تەواوکاری بۆ ساڵی (2012) کە (418) ملیار دینارە، کەمی ئەم بڕە پارەیە جێگەی پرسیارە، (96٪) سەرچاوەی داهاتی بودجەی هەرێمی کوردستان لەلایەن حکومەتی فیدڕاڵەوە دێت، بەپێی مادەی (114) بڕگەی (4) لە دەستوری عێراق دانانی سیاسەتی گەشەپێدان و پلاندانانی گشتی بۆ هەموو عێراق دەسەلاتێکی هاوبەشە لەنێوان حکومەتی فیدڕاڵ و حکومەتی هەرێم.**

3- ڕاسپاردەو و پێشنیازو داواكاریەكان بریتین لە مانەی خوارەوە:

أ- پێویستە حكومەتی هەرێم زیادبوونی بڕی خەرجیە سیادیەكان لەگەڵ بەغداد چارەسەر بكات.

ب- پێشنیار دەكەن بڕی (شمەك، خزمەتگوزاریو چاكردنەوە، سوودە كۆمەڵایەتیەكان، خەرجیەكانی تر، مەوجوداتی نادارایی) كەمبكرێتەوە وە زیادەڕەوی تێدا نەكرێ.

ج-پێویستە دامەزراندنو مووچەو دەرماڵە بەسیستەمێكی باشتر ڕێكبخرێتەوە، پەلەبكرێت لە دامەزراندنی ئەنجومەنی ڕاژە، شێوازی دامەزراندن بگۆڕدرێت لە لیژنەكانی پارێزگاكانەوە بۆ هەر وەزارەتێك ڕاستەوخۆ پلەكانی دابمەزرێندرێت، پێویستە حكومەتی هەرێم كار بكات بۆ وەرگرتنی بەشی هەرێم لە بودجەی تەواوكاری، گرنگیدان بە بووژاندنەوەی كەرتی كشتوكاڵو پیشەسازیو گەشتوگوزارو هاندانی وبەرهێنان، هەوڵی زیاد بوونی داهاتی ناوخۆ بدرێن، كار بكرێت بەرەو سەربەخۆیی ئابووری، سەرچاوەكانی داهات بە یاسا ڕێك بخرێت، ڕیزبەندی وەزارەتی ئەوقاف لە بودجەی هەرێمدا بەپلەی (19) دێت ناگونجێت لەگەڵ گرنگی ئەو وەزارەتە، نابێ بەبێ ڕەزامەندی وەزارەتەكان وەزارەتی دارایی بڕی بودجەكەیان كەمبكاتەوە دوای ڕەزامەندی كۆتایی، پێویستە حكومەت كێشەی قەرزاری كرێی كارەبای وەزارەتی ئەوقاف چارەسەر بكات، داوادەكەن (كرێی كاتژمێری زیادە بۆ مامۆستایانی ئاینی زیاد بكرێت چونكە لە هەفتەیەكدا (100) سەعات دەوام دەكەن لە مزگەوتەكان، وە لە بەغدا دەرماڵەیان بۆ خەرج دەكرێن بەڕێژەی لە (20٪) لە مووچەكانیان، داوادەكەن بە زیادكردنی پڕۆژەكانی وەزارەتی ئەوقاف بۆ هەرسێ ئاینەكە (ئیسلام، مەسیحی، ئێزیدی))، هەر وەزارەتێك دەسەڵاتی هەبێ بۆ خەرجكردنی بودجەی تەرخانكراو بەبێ ڕۆتینی دارایی، پێشنیار دەكەن پڕۆژە بچووكەكان ڕاستەوخۆ لەلایەن وەزارەتەكانەوە جێبەجێ بكرێت بەهۆی ئەوەی هیچ بەلێندەرێك وەریان ناگرێت.

شەشەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی وەرزش‌ولاوان:

بە نووسراویان ژمارە (2) لە (2013/1/9) پێشنیارو تێبینی لەسەر بودجەی ساڵی 2013:

1- پێشنیار دەکەن بۆ ساڵی 2013 بە دابینکردنی بڕە پارەیەك بۆ دروستکردنی پڕۆژەکانی ژێرخانی وەرزشی هەمەجۆر لە پارێزگاکان، گرنگی بدرێت بە دامەزراندن بۆ (کۆمەڵگەی ڕۆشنبیری، بنکە وەرزیشیەکان)، ڕەچاوی ڕێژەی دانیشتوانی پارێزگاکان بکرێ لە پڕۆژە پێشنیارکراوەکانی وەزارەتی ڕۆشنبیری‌و لاوان چونکە جیاوازی هەیە لە چۆنیەتی دابەشکردنیان.

2- بەپێی زانیاری لیژنە وەزارەتی دارایی بودجەی لیژنەی ئۆلۆمپی (2400) دوو ملیارو چوارسەد ملیۆن دینارە نەك (22400) بیست‌و دوو ملیارو چوارسەد ملیۆن دینارە (واتە (20) بیست ملیار دینار زیادەیە)، وە پێشنیار دەکەن منحەی لیژنەی ئۆلۆمپی زیاد بکرێت لەبەر کەمی بودجەکەیان بۆ بڕی (3600)سێ ملیارو شەش سەد ملیۆن دینار، وە ئەو بڕەی دەمێنێتەوە بریتیە لە (18800) هەژدە ملیارو هەشسەد ملیۆن دینار.

3- پێشنیار دەکەین بە پێداچوونەوە بۆ دابەشکردنی میلاکات، وەپێشنیار دەکەن بە درووست کردنی { شارێکی وەرزشی ئۆلۆمپی لە بودجەی ساڵی (2014)}، وە دروست کردنی ژێرخانی وەرزشی بۆ وەزارەتی پەروەردە لە پارێزگاو قەزاکان، وگرنگیدان بە پەیمانگای وەرزشی سەر بە وەزارەتی پەروەردە، وەگرنگیدان بە کۆلیژەکانی پەروەردەی وەرزش.

حەوتەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی کاروباری پەروەردەو خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی:

بە نووسراویان ژمارە(10) لە (2013/1/13)، سەرنج و تێبینیەکان و پێشنیارەکانیان بریتیە لە:

1- پشتگیری لە مادەی (6) لە پڕۆژە یاسای بودجە دەکات بە تەرخانکردنی بڕی (120) سەدوبیست ملیار دینار بۆ بەرنامەی تواناسازی، تێبینیان ئەوەیە تەنها بڕگەی ناردنە دەرەوەی خوێندکاران جێبەجێدەکرێ لەو بەرنامەیە بەبێ (ڕاهێنان وتوێژینەوە)، بۆیە پێشنیار دەکەن بڕێك لەو پارە تەرخانکراوە ئاڕاستەی توێژینەوەی زانستی بکرێ و پلانێك دابنرێ بۆ پرۆسەی ڕاهێنانی فەرمانبەران و مامۆستایان،وە پێویستە لە پڕۆسەی تواناسازی ڕەچاوی پسپۆڕیەتی بکەن و وە پێداویستیەکانی وەزارەتەکان و حکومەتی هەرێم ڕەچاوبکرێ بەپێی ژمارەی دانیشتوانی هەر پارێزگایەك، تێبینی لیژنە ئەوەیە کە ڕێژەی پارێزگای دهۆك کەمتربووە، وە پێویستە بۆردی باڵا ڕاپۆرتی ساڵانە لەسەر جێبەجێکردنی بەرنامەی تواناسازی ئامادە بکات، پێشنیار دەکەن حکومەتی هەرێم کۆمەکی دارایی قوتابیان و خوێندکاران بکات بۆ درێژەدان بە خوێندنی باڵا بەشێوەی (بەخشین، پێشینەو، قەرزی خوێندن) وە بە ڕێنمایی ڕێکبخرێت.

2- سەرنج و تێبینی لیژنە دەربارەی مادەی (7) بڕگەی (1) بەردەوامبوونی حکومەت لەسەر هەڵمەتی دروستکردنی بینای قوتابخانەکان، پشتگیری لە ناوەڕۆکی ئەم مادەیە دەکەن، لەم بارەیەوە دوو ڕا هەیە:

أ- بڕی (120) سەدوو بیست ملیار دینار تەرخانبکرێت.

ب- بە مەبەست بەردەوامی هەڵمەتەکە پێویستە پلانێکی ئیستراتیجی هەبێت وەبەڕێز وەزیری پەروەردە ئاماژەی بەوەداوە پلانێکی ئیستراتیجی (10) ساڵە هەیە بۆ دروستکردنی (2000) دوو هەزار قوتابخانە بە ژمارەی (200) قوتابخانە بۆ هەر ساڵێك.

لیژنە پێشنیار دەكات كە ئەركی وەزارەتی پەروەردە تەنها لە چوارچێوەی نۆژەنكردنەوەی بینای قوتابخانەكان بمێنێتەوە، وەپێویستە حكومەتی هەرێم بە میكانزمێكی تایبەت سەرپەرشتیو بەدواچوون بكات بۆ ئەم هەڵمەتە، وئەم پرۆسەیە بەرەنگاری چەندین رۆتینی سلبیی دەبێتەوە لە قۆناغی پەسندكردنو دیزاینو ڕەوانەكردنیو تا وەرگرتنی بیناكە، ئەم پرۆسەیە پێویستی بە چالاك كردن هەیە.

3- دەربارەی مادەی (19) كە تایبەت بە دامەزراندنی (15000) پلەی وەزیفی سەرنجو تێبینیو پێشنیاری لیژنە بریتیە لە، پێشنیار دەكەن ژمارەی پلەكانی وەزارەتی پەروەردە زیادبكرێ لە (3350) پلە بۆ (5000) پلە، پێشنیار دەكەن كە پرۆسەی دامەزراندنی مامۆستایان لەلایەن خودی وەزارەتی پەروەردەوە ئەنجام بدرێ، پێشنیار دەكەن كەوا پێویستە پرۆسەی دامەزراندنی مامۆستایان لە مانگی (7، 8)ی هەر ساڵێك تەواوبكرێت.

4- پشتگیری لەو ڕێژەیە دەكەن لە بودجەی ساڵی (2013) كە تەرخانكراوە بۆ بواری پەروەردەو خوێندنی باڵا، وپێیان باشە لە ئایندەدا ئەم ڕێژەیە بەرزبكرێتەوە بۆ ڕێژەی (25٪).

5- ئەم پێشنیارانە دەخەنە ڕوو:

بڕی (25) بیستو پێنج ملیار دینار كە لە بودجەی تەواوكاری بخرێتە سەر بودجەی وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی باڵا بەم شێوەیەی خوارەوە:

أ- بڕی (20) بیست ملیار دینار بۆ وەزارەتی پەروەردە بۆ نۆژەنكردنەوەی قوتابخانەكان.

ب-بڕی (5) پێنج ملیار دینار بۆ وەزارەتی خوێندنی باڵا بۆ پەرەپێدانی توێژینەوەی زانستی.

6- سەبارەت بە پرۆژەكانی هەردوو وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی باڵا، پێیان باشە هەردوو وەزارەتو دەزگا پەیوەندیدارەكان پابەندبن بەتەواوكردنیان لەكاتی

یاسایی دیاریکراودا، هەردوو وەزارەت لێپێچینەوە بکەن لەگەڵ لایەنی جێبەجێکارو لەڕووی مەرجەکانی ئەندازیاریو هونەریدا لە گرێبەستەکاندا.

7- سەبارەت بە خاوەن پێداویستیە تایبەتیەکان داواکارن برێکی گونجاو لە بودجەی هەردوو وەزارەتی پەروەردەو کاروکاروباری کۆمەڵایەتی تەرخان بکرێت بۆ بەرنامەی پەروەردەیی تایبەت بۆ مامۆستایانو قوتابیانی ئەم بوارەو وەخزمەت بە پەیمانگاکانی نابینایانو نابیستانو بیرکۆڵان وە سەنتەری ئۆتیزمو پەرەپێدان، وگرنگیدان بە کۆمەڵەکانی چالاك لە بواری خزمەتگوزاری خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان، وپێشنیار دەکەن کە بەشی پسپۆڕی بۆ پەروەردەی خاوەن پێداویستی تایبەت بکاتەوە لە زانکۆکانو بودجەی پێویستی بۆ دابین بکات.

هەشتەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی پاراستنی مافی بەکاربەر:

بە نووسراویان ژمارە (2) لە (2013/1/13)، تێبینیو سەرنجو پێشنیارەکانی بریتیە لە:

1) ئەمساڵ بودجەکە پێش وادەی یاسایی پێشکەش بە پەرلەمان کراوە، ڕاپۆرتێکی ڕێكوپێکی دارایی ئامادەکراوە.

2) لیژنە پێیوایە پێکهێنانی (ئەنجومەنی پاراستنی بەکاربەر) لە هەرێمی کوردستان کە بەستراوە بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە، وەبەپێی حوکمەکانی یاسایی ژمارە (1)ی ساڵی (2010)ی یاسایی پاراستنی بەکاربەری فیدراڵی کارپێکراو لە هەرێمی کوردستان یەکێکە لە هەنگاوەکانی حکومەتی هەرێم بۆ جێبەجێکردنی یاساکە، وە بەپێی مادەی (5) بڕگەی (9) لە یاسای ناوبراو دەبێت بودجەیەکی تایبەت تەرخانبکرێت بۆ ئەنجومەنی ناوبراو لە بودجەی گشتی، بۆیە پێشنیار دەکەن برێك پارە تەرخان بکرێت لە بودجەی ساڵی 2013ی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بۆ ئەنجومەنی پاراستنی بەکاربەر لە هەرێمی کوردستان.

3) تەنها بڕی (1500) یەك مليارو پێنج سەد مليۆن دينار تەرخانكراوە بۆ پڕۆژە پێشنيارەكانی بۆ دەستەی پێوانسازیو كۆنترۆڵی جۆری، بۆيە پێشنيار دەكەن بۆ وەزارەتی پلاندانان زياتر گرنگی بە پڕۆژەكانی ئەم دەستەيە بدات بۆ ساڵانی داهاتوو.

4) سەبارەت بە مادەی (يەكەم) بڕگەی (دووەم)، ئەو بڕە پارەيەی خەملێنراوە بۆ داهاتی ناوخۆ كەمە، وە پێويستی بە ڕوونكردنەوەی زياتر هەيە لە لايەن نوێنەری حكومەتەوە، وەدەربارەی مادە ياساييەكانی كە ليژنە هيچ تێبينیو سەرنجيان نيە.

نۆيەم/ ڕا پۆرتی ليژنەی خزمەتگوزارييەكانی شارەوانیو گواستنەوەو گەياندنو گەشتوگوزار:

بەپێی نووسراويان ژمارە (9) لە (2013/1/14) ئەم سەرنجو داواكاريانەيان هەيە:

1- ليژنە پشتگيری لە پێشنياری بەڕێز وەزيری شارەوانی دەكات دەربارەی پڕۆژە پێشنيار كراوەكان بەڕێز بەندی (1، 2، 3) كە بڕی پارەكەی (5010) پێنج مليارو دە مليۆن دينارە تەرخانبكرێت بۆ قيرتاوكردنی كۆڵانەكانی ئوردوگای (كەلەكچی)، وەهەروەها ليژنە پشتگيری لە داواكاری بەڕێز وەزيری شارەوانی دەكات كە هيچ بەشێكی بودجەی وەزارەت كەمنەكرێتەوە.

2- دەربارەی وەزارەتی گواستنەوەو گەياندن، وەزارەت گلەيی لە حكومەت هەيە كە گرنگی بە گواستنەوەو گەياندن نادات بە فرۆكەخانەكانيشەوە، وەزارەت پێويستی بە (97) مليار هەبووە بۆ پڕۆژەكان، بەڵام تەنها بڕی (21) مليار تەرخانكراوە بۆی، وەلەبەر كەمی بودجە چەند ساڵێكە نەتوانراوە هيچ پڕۆژەيەك لە بواری گەياندن لەسنوری پارێزگای سلێمانی جێبەجێ بكرێت.

3- بەڕێوەبەری گشتی فرۆكەخانەی سلێمانی جەخت دەكات كە پێويستی بە سيستمی ڕادار هەيە كە لە پڕۆژە پێشنيار كراوەكانی ساڵی 2013 هاتووە بڕی (2) دوو مليازی بۆ تەرخانكراوە وەكو كوژمەی يەكەم، بەڵام

بڕی تەواوی تێچووی پڕۆژەکە بریتیە لە (22) بیست‌ودوو ملیار دینار، لەبەر گرنگی پڕۆژەکە بۆ سەلامەتی هەستان‌و نیشتنەوەی فڕۆکە، لیژنەکە بەکۆی دەنگ پشتگیری لەم داوایە دەکات.

4- لیژنە بۆی ڕوون بۆتەوە کە جیاوازی هەیە لە داهاتی خەملێنراوی ساڵی (2013)ی وەزارەتی گواستنەوەو گەیاندن‌و هەردوو فڕۆکەخانەی هەولێرو سلێمانی وە داهاتی خەملێنراو لەلایەن وەزارەتی داراییەوە....لیژنە داوای ڕوونکردنەوە دەکات لە وەزارەتی دارایی لەم بارەیەوە.

دەیەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی کاروباری پێشمەرگەو شەهیدان‌و قوربانیانی جینۆساید:

بە نووسراویان ژمارە (4) لە (2013/1/14)، ئەم سەرنج‌و تێبینی‌و پێشنیارانە دەخەنە ڕوو:

1- ژیان‌و گوزەرانی کەس‌وکاری سەربەرزی شەهیدان زۆر خراپە، مووچەکانیان زۆر کەمە، لیژنە داواکارە مووچەکانیان زیادبکرێ لە بودجەی ساڵی (2013) جێگای بکرێتەوە، وە هەروەها پێشنیار دەکەن بۆ دروستکردنی خانوو لە بودجەی ساڵی (2013) بۆ وارسی شەهیدان، کە بەبێ خانوو ماونەتەوە، وە زیادکردنی ژمارەی خانوەکان، وە داواکارن پلەبەندی بکرێ بۆ شەهیدانی سەنگەرو ساڵی شەهیدابوون‌و بوون بە پێشمەرگە بکرێتە پێوەر لە پلەبەندیەکەدا، وەپێشنیار دەکەن کە ڕێژەیەك لەو خانوو شووقانەی دروست دەکرێ بدەنە وارسی ئەو شەهیدانەی سوود مەند نەبوون‌و وە خانوو یان زەویان وەرنەگرتووە، ژمارەیەك لە وارسی شەهیدان ئەمری وەرگرتنی زەوویان هەیە لە ساڵی (2009)وە، تا ئێستا جێبەجێ نەکراوە بەهۆی نەبوونی زەوی ئیفرازکراو، وە ژمارەی ئەمرەکان نزیکەی (18) هەژدە هەزار ئەمرە.

2- ژمارەیەك لە وارسی شەهیدان لەکاتی خۆیدا بەهۆی نەبوونییەوە، زەوییەکانیان فرۆشتووە، بۆیە ئەمانیش داواکارن لەپێناو دروستکردنی خانووی خۆکردی نیشتەجێبوون، داواکارن بڕیاری حکومەتی هەرێم

بیانگرێتەوە بۆ پێدانی هەر وارسێکی شەهید بڕی (27500) بیست‌وحەوت ملیۆن‌و پێنج سەد هەزار دینارە.

3- لیژنە داوای دابینکردنی کرێیی تێچوونی خوێندن لە زانکۆ ئەهلیەکان‌و دابینکردنی بەشی ناوخۆیی بۆیان، وەهەروەها دابینکردنی ڕێژەیەك لە پڕۆسەی تواناسازی بۆ مندالآنی شەهید لە دەرەوەو ناوەوەی هەرێم کە پێشبڕکێ بکەن تەنها لەناو خۆیاندا وە ئەم پێشنیارە لەیاسای ژمارە (9)ی ساڵی (2007) ماف‌وئیمتیازاتی کەس‌وکاری شەهیدو ئەنفالکراوان هاتووە کەوا وەزارەتی خوێندنی بالاّ پابەند دەکات بەجێبەجێکردنی، وە هەروەها بەپێی هەمان یاسای سەرەوە کرێی تێچووی چارەسەری نەخۆشی کەس‌وکاری شەهید دەگرێتەوە ئەستۆ بەلاّم تا ئێستا ئەم مادەیە جێبەجێ نەکراوە.

وە تاکو ئێستا ڕێژەی (25٪)ی ئەو پارەیەیان پێ دەدەن، ولیژنە پێشنیار دەکات کە ڕێژەی (5٪)ی دامەزراندن لەهەر وەزارەتێك بۆ کوڕو کچی شەهید بێت بەپێی مەرجەکانی دامەزراندن، وەهەروەها لیژنە پێشنیار دەکات بە کردنەوەی (2) دوو نەخۆشخانە لە پارێزگای هەولێرو دهۆك بۆ چارەسەری نەخۆشی کەس‌وکاری شەهیدان بێ بەرامبەر وەك نەخۆشخانەی شۆڕش لە سلێمانی، وەپێشنیار دەکەن بۆ وەزارەتی پلاندانان بەیەك وەجبە خەرجی پڕۆژەکانی خانووی وەزارەتی شەهیدان لەیەك ساڵدا بدات نەك دوو ساڵ‌و سێ ساڵ، وە بەپێی توانا.

4- داوای زیادکردنی بڕی تەرخانکراو لە ژمێرەی سوودەکانی کۆمەلاّیەتی دەکەن بۆ وەزارەتی شەهیدان، داوادەکەن بە زووی پاڵپشتی دارایی دەربچێت بۆ جێبەجێکردنی بڕیاری باشکردنی ژیانی کەس‌وکاری شەهیدان‌و زیندانیانی سیاسی.

5- داوا دەکەن حکومەتی هەرێم داوای یاسایی تۆمار بکات لە دادگای فدڕاڵی بۆ گەڕانەوەی موستەحەقاتی وەزارەتی پێشمەرگە لەساڵی (2007)ەوە،

داواکارن بودجەی وەزارەتی پێشمەرگە زیاد بکرێ، وەهەروەها حکومەتی هەرێم (بودجەیەکی تایبەت) دابین بکات بۆ وەزارەتی پێشمەرگە بۆ حاڵەتی نائاسایی، داواکارن کە حکومەتی هەرێم هاوکاری وەزارەتی پێشمەرگە بکات بۆ دروستکردنی سەربازگەو شوێنی مانەوە، وە هەروەها داواکارن بەدابینکردنی بودجە بۆ یەکخستنەوەی هەردوو یەکەکانی (70)و(80) لەژێر دەسەڵاتی وەزارەتی پێشمەرگە، هەروەها داواکارن لە وەزارەتی دارایی لەگەڵ خەرجیەکانی وەزارەتی پێشمەرگە پێویستە تەمویلی مووچەی پێشمەرگەش بکەن بەمەبەست دوا نەکەوتنی.

یانزەیەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێکردن و هاوچەرخکردنی لادێکان:

بە نووسراوی ژمارە (4) لە (2013/1/14)، ئەم سەرنج و تێبینیانە دەخەنە ڕوو:

1- جەخت دەکەنەوە لەسەر جێبەجێکردنی تەواوی یاسای ژمارە (3)ی ساڵی (2012) تایبەت بە ڕێگا گشتیەکان لەو داهاتەی بەهۆی جێبەجێکردنی ئەم یاساییەوە دەست دەکەوێت.

2- پێویستە پێشینەکانی (خانووبەرەو، پیشسازی، گەشتیاری، هاوسەرگیری، پڕۆژە بچووکەکان، سندوقی نیشتەجێبوون) لە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەو دەستەی وەبەرهێنان دیاری بکرێت.

3- پێویستە لە مادەی (16)دا دەسەڵاتەکانی وەزیری دارایی ڕێگر نەبێ لەبەردەم جێبەجێکردنی بودجەی وەبەرهێناندا.

4- بۆ جێبەجێکردنی مادەی (19)ی پڕۆژە یاسایی بودجە، جەخت لەسەر جێبەجێکردنی یاسای پێکهێنانی ئەنجومەنی ڕاژە دەکەن.

5- لە مادەی (26) بڕگەی (6) داواکارن سەرۆکی دیوانی چاودێری دارایی لە زۆرترین کاتدا دابنرێت.

6- سەبارەت بە بڕگەی (1)ی مادەی (32) تێبینی کراوە بەپێی خشتەی پڕۆژەکان ڕەچاوی ئەم مادەیە نەکراوەو جێبەجێ نەکراوە، وەهەروەها سەبارەت بە بڕگەی (2)ی مادەی (32) دەبێ

ڕاپۆرتەکانی وەزارەتی پلاندانان یەکچوون بێت لەگەڵ خشتەی ڕاپۆرتی وەزارەتەکان.

7- پێویستە ڕێگای یاسایی بگرێتەبەر بەرامبەر بەو کەس و لایەنانەی بوونەتە هۆی دواکەوتنی و جێبەجێ نەکردنی پڕۆژەکان.

8- پێشنیار دەکەن (اعلان و فتح وتحليل و إحالة وعقد) لە لای بەڕێوەبەرایەتیە گشتیەکانی سەر بە وەزارەتەکان ئەنجام بدرێت، وەتەنها پڕۆژەکانی بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان لە پارێزگا ئەنجام بدرێت.

دوانزەیەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی کاروباری یاسایی:

بە نووسراویان ژمارە (6) لە (2013/1/14)، ئەم تێبینی و پێشنیارانەیان هەیە:

1- بەپێی مادەی (38) لە یاسای بودجەی ژمارە (8) بۆ ساڵی (2012) حکومەتی هەرێم پێش کاتی یاسایی بودجەی ڕەوانەی پەرلەمان کردووە، وە پێویستە بەپێی یاسای (حساباتی کۆتایی ساڵی 2012) لەکاتی یاساییدا بگات بە پەرلەمان تاکو (2013/4/15) وە پێویستە پابەندی مادەی (83)ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان بین دەربارەی هەر گۆڕانکاریەك لە ژمێرەی زیادکردنی (تێچووەکان)و (کەم کردنەوەی داهاتەکان)، وە پێویستە بەپێی یاسای دیوانی چاودێری دارایی دەبێ (دەستە چاودێریەکان) ڕاپۆرتی ساڵانەیان بەرزبکرێتەوە بۆ پەرلەمان، وە ئاماژە بەوە دەکەن بەپێی مادەی (40) لە یاسای بودجەی ژمارە (8)ی یاسای ساڵی (2012) پێشنیار دەکەن کە پەلە بکرێ لە دەرکردنی سیستمێکی تایبەت بۆ ڕێکخستنەوەی (دەرماڵەکان) لە هەرێم، وە پێویست دەکات پەلە بکرێ لە پێکهێنانی (ئەنجومەنی ڕاژەی گشتی بەپێی یاسای ئەنجومەنی ڕاژەی گشتی ژمارە (7) ساڵی (2011)، وە پێویستە لەسەر حکومەتی هەرێم پابەندی مادەی (چوار)ی هەموارکراو لە یاسای ژمارە (16) ساڵی 2011 بێت بۆ دابینکردنی بڕێك پارە لە بودجەی

ساڵانەی هەرێم بۆ دابینکردنی یەکەی نیشتەجێبوون بۆ هاوڵاتیانی کەم دەرامەت.

2- دەربارەی وەزارەتی داد پێشنیار دەکەن ئەو (ڕەسمو داهاتەی) کە دەستی دەکەوێ ئاڕاستە بکرێ بۆ دروستکردنی بینای فەرمانگەکانی ئەم وەزارەتەو کڕینی (ئوتومبێل) چونکە بڕێکی زۆر لە بودجەکەی دەڕوات بۆ بەکرێگرتنی (بیناو ئوتمبێل).

3- لیژنە تێبینی کردووە کەوا دروستکردنی بینای (پەیمانگەی دادوەری) لە چوارچێوەی پڕۆژە پێشنیارکراوەکانی ساڵانی (2010، 2011) هاتووە، وە لە چوارچێوەی پڕۆژە بەردەوامەکانی ساڵی (2012) هاتووە، وە تاکو ئێستا کاری لەسەر نەکراوە، وە گواستراوەتەوە بۆ وەزارەتی (ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێ کردن) بە ڕەزامەندی وەزارەتی پلاندانان، و لە کاتی ئێستادا کاری ئەم پڕۆژەیە لە قۆناغی ئیحالە کردنە بۆیە تاکو ئێستا بیناکە تەواو نەبووە، وەهەروەها لیژنە تێبینی کردووە تاکو ئێستا دوو پڕۆژە لە پڕۆژەکانی ساڵی (2012) دەستی پێ نەکردووە، بەڵام لە پڕۆژە بەردەوامەکانی ساڵی (2013)دا هاتووە کە بریتین لە پڕۆژەی (بەڕێوەبەرایەتی گشتی فەرمانگە دادوەریەکان) لە هەولێر وە پڕۆژەی (فەرمانگەی تۆماری خانووبەرە) لە قەزای ئاکرێ.

4- دەربارەی (ئەنجومەنی دادوەری) لیژنە پێشنیار دەکات بەپێی یاسای دەسەڵاتی دادوەری ژمارە (23)ی ساڵی 2007 دەربارەی تەمویلی بودجەی ئەنجومەنی دادوەری لە (ڕەسمو غەڕامەی دادگاکانو بڕی تەرخانکراو بێت لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە).

5- وەپێویستە لەسەر حکومەت بەپێی یاسای ژمارە (11)ی ساڵی (2012) مسۆگەری سەرچاوە مالیەکانی سندوقی هاریکاری نەخۆشی شێرپەنجە بکات لەم سەرچاوانەی خوارەوە (بڕی تەرخانکراوی حکومەت، بڕی

تەرخانکراوی وەزارەتی تەندروستی، داهاتەکان بەپێی مادەی چوار لە یاساکە).

6- **داوا دەکەن بە دامەزراندنی سەرۆکی دیوانی چاودێری دارایی بەپێی مادەی (35) لە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان ژمارە (8) بۆ ساڵی (2012)، وەهەروەها پێکهێنانی دەستەی نەزاهە بەپێی یاسای ژمارە (3)ی ساڵی 2011.**

وە هەروەها لیژنە داوا لە حکومەت دەکات کە پابەندبێت بە مادەی (42) لە یاسای بودجەی ژمارە (8)ی ساڵی 2012 بۆ جێبەجێکردنی پێشنیارەکانی پەرلەمان کە هاوپێچە لەگەڵ یاساکە.

7- **لیژنە پێشنیار دەکات کە سەرلەنوێ کار بکرێتەوە بە یاسای تەئمینی ژمارە (815)ی ساڵی (1982) یان داڕشتنی یاسایەکی تایبەت بە تەئمین لە هەرێمی کوردستان، یان کاراکردنی کۆمپانیا تایبەتمەندەکانی بواری تەئمین.**

8- **لیژنە داوای ڕوونکردنەوە دەکات لە نوێنەری حکومەت دەربارەی بابەتی داهاتی (باجەکانو ڕەسمەکانی ناوخۆی) هەرێم، ئایا دەچێتە چوارچێوەی بودجەی گشتی عێراق وە دەبێ بە بەشێ لە بودجەی فیدراڵی؟ یان دەگەڕێتەوە بۆ حکومەتی هەرێم؟، بەپێی ڕای لیژنە تەنها (داهاتەکانی گومرگ) دەچێتە چوارچێوەی بودجەی گشتی حکومەتی فدراڵی، نەك باجەکانی ناوخۆ، ئەمەش بەپێی حوکمەکانی دەستوری عێراق.**

سیانزەیەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی مافی مرۆڤ:

بە نووسراویان ژمارە (3) لە (2013/1/13) ئەم سەرنج و تێبینی و پێشنیارانە دەخەنە ڕوو:

1- سەبارەت بە دەستەی مافی مرۆڤ بڕی تەرخانکراو کە بریتیە لە (5) پێنج ملیار دینار کەمە وەپێویستیان بە (11) ملیار دینارە، وبەپێی خشتەی ژمارە (4) لە بودجەی پێشنیارکراو دەستەی مافی مرۆڤ کەمترین ڕێژەی تەرخانکراوی بۆ دانراوە کە دەکاتە (0.03٪).

2- سەبارەت بە ڕەوشی ئاوارەکانی ڕۆژئاوای کوردستان لیژنە پێشنیار دەکات (گوژمەیەکی تایبەت) تەرخان بکرێ بۆیان، وەهەروەها ئاوارەکانی ڕۆژهەلاتی کوردستان لەهەرسێ کەمپی (شێرەوەن و باریکەو هەولێر) لە ڕۆلێکی نالەباردا گوزەران دەکەن، پێشنیار دەکەن لە چوارچێوەی تۆڕی پاراستنی کۆمەلایەتی مانگانەیان پێبدرێ بە پێوەرێکی دادپەروەرانە.

3- پێشنیار دەکەن گوژمەی تەرخانکراو بۆ سێکتەری تەندروستی زیاد بکرێ کە بەپێی ستاندەری نێودەولەتی پێویستە ڕێژەکەی (7٪) بێت بۆ ڕێژەی نزیکەی (10٪) بەپێی ڕاسپاردەکانی کۆنگرەی نێودەولەتی کە لە هەولێر سازدراوە لە سالی 2011، وە پێشنیار دەکەن (بودجەیەکی تایبەت) بۆ سندوقی نەخۆشی شێرپەنجە.

4- پێویستە مافی کرێکارو دەستەبەرکردنی ئەو مافە لەناو سیاسەتی ئابووری هەرێمدا ڕەنگدانەوەی هەبێت ژیانیان پارێزراو بێت بەتایبەتی لە یاسای کاردا، وەپێشنیار دەکەن پێداچوونەوە بەماف و پێداویستی خانەنشینی کوردستان بکرێت بەشێوەیەك دادپەروەری بەدیبهێنێت، لیژنە ئاماژە بەوە دەدات ژمارەی خانەنشینی پێشمەرگە بریتیە لە (103) هەزار، (50) پەنجا هەزار مووچەی (37) هەزار دینار وەردەگرن لەسەر تۆڕی پاراستنی کۆمەلایەتی وە خراونەتە ناو لیستی مووچەخۆرانی حکومەت.

5- پرسیار دەکەن لە بەڕێز نوێنەری حکومەت بڕی تەرخانکراو بۆ ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم بە بڕی (50) پەنجا ملیار تەرخانکراوە بۆ پڕۆژەی دروستکردنی نەخۆشخانە وە لە ساڵی (2011)ەوە ئەم پڕۆژانە جێبەجێ نەکراوە، و لیژنە جەخت دەکاتەوە مناقەلە نەکرێت لەو گوژمەیە.

6- پێشنیار دەکەن بەجێگیرکردنی مادەیەکی نوێ لە یاسای بودجەی ساڵی 2013دا تایبەت بە خاوەن پێداویستیە تایبەتیەکان دەربارەی چارەسەرکردنیان لە نەخۆشی بەبێ بەرامبەر، بەخشین لە باجی خانووبەرە، پارەی بلیتی فرۆکەیان بۆ کەمبکرێتەوە، بەخشینیان لە کرێی وەستانی ئوتومبێلْ لە پارکەکان، کوروکچی خاوەن پێداویستیە تایبەتیەکان بە ڕێژەی (20٪) لە کرێی خوێندن ببەخشرێن.

7- پێویستە بە میکانزمێکی خێرا بەکرێگرتنی بینا حکومیەکان کەم بکرێتەوە موڵکە گشتیەکان بگەڕێتەوە بۆ حکومەت.

8- پرسیار دەکەن لە پێشینەی کشتوکاڵو پیشەسازی لە ساڵانی 2011و 2012 کەمتر لە (50٪)ی تەرخانکراو خەرجکراوە، وە پێشنیار دەکەن بە دامەزراندنی فەرمانبەرانی گرێبەست، هەروەها پێشنیار دەکەن کەوا قەرزی خانووبەرەو هاوسەرگیری بسپێرێت بە بانکە ئەهلیەکانو حکومەت خۆی (سوودەکەی) بدات بە بانکەکان.

وەهەروەها پێشنیار دەکەن بەتەرخانکردنی بڕی (100) ملیار دینار بۆ پڕۆژە خزمەتگوزاریەکانی ناوچە سنوریەکان، وەهەروەها پێشنیار دەکەن بۆ حکومەت کە پێشبڕکێ بکات لەگەڵ کۆمپانیاکانی کەرتی تایبەت لە بواری سووتەمەنیو پاڵاوگەی زیاتر دابمەزرێنێت بەمەبەست کەم کردنەوەی نرخی سووتەمەنی بۆ هاوڵاتیان، وەهەروەها داواکارن گوژمەیەکی تایبەت تەرخانبکرێ بۆ پڕۆژەی ڕۆشنبیری بۆ پایتەختی ڕۆشنبیری (سلێمانی)، پێشنیار دەکەن بۆ حکومەتی هەرێم کەوا پڕۆژەی (بیمەی کۆمەڵایەتی) بخاتە ئەستۆی کۆمپانیاکان.

9- ليژنە ئاماژە بەوە دەدات پڕۆژە بودجەی ئەمساڵ لە ڕووی هونەریو بوونی پاشکۆو خشتەوە باشتر لە ڕابردوو ئامادە کراوە، هەروەها کورتهێنان بە بەراوورد لەگەڵ ساڵی 2012 کەمی کردووە، بەڵام پێویستە نوێنەری حکومەت ئەوە ڕوون بکاتەوە ئەم کەمکردنەوەیە چۆن ڕوویداوە؟، پلانی حکومەت چیە بۆ کەمکردنەوەی کورتهێنان، وە لیژنە جەخت دەکاتەوە لەسەر بەرزکردنەوەی بودجەی وەبەرهێنان بەرامبەر بە کەمکردنەوەی بودجەی وەڕخستن.

چواردەیەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی کاروباری تەندروستیو ژینگە:

بەنووسراویان ژمارە (7) لە (2013/1/15)، ئەم سەرنجو تێبینیو پێشنیارانە دەخەنە ڕوو:

1- ئاماژە بەوە دەکەن ڕێژەی کەرتی تەندروستی لە بودجە بۆ ئەمساڵ زیادیکردووە بۆ (5.48٪)، بەریزبەندی حەوتەم، لیژنە داواکارە ڕێژەکەی بەرزبکرێتەوە بۆ زیاتر لە (7.5٪)، ولیژنە پێشنیار دەکات حکومەتی هەرێم هەوڵبدات بڕیاری خەرجکردنی کڕینی دەرمان لە بودجەی حاکمە بگەڕێتەوە بۆ حکومەتی هەرێم، وپێشنیار دەکەن سەبارەت بە خاڵی یەکەم، بڕگەی دووەم لە مادەی دووەم لە پڕۆژە یاسای بودجەی تایبەت بە داهاتی وەزارەتی تەندروستی شێوەی خەرجکردنی دیاری بکرێت، وەهەروەها لیژنە ئاماژە بەوە دەدات کەوا ژمارەی دامەزراندن تایبەت بە وەزارەتی تەندروستی کە (1500) پلەیە ژمارەیەکی کەمە، وداوا دەکەن پێداچوونەوە بکرێت بۆ ڕاگرتنی هاوسەنگی کارمەندانو پزیشکان بە گوێرەی ژمارەی دانیشتوان، لیژنە داوای هاوتاکردنی دەرماڵەکان دەکات لە پارێزگاکانی هەرێم.

2- دەربارەی سندوقی بۆ تووشبوانی نەخۆشی شێرپەنجە، داوا دەکەن بە زیادکردنی مادەیەك لەبەشی دووەمی یاساکە بە دانانی بڕی (15) مليار دينار، وەهەروەها پێشنیار دەکەن بە زیادبوونی مادەیەکی نوێ بەمەبەستی دانانی (5٪) لە داهاتی ڕەسمی تۆمارکردنی ئوتومبێلو گواستنەوەی

خاوەندارێتی وە نوێکردنەوەی ساڵانەو سەرپێچییەکانی هاتووچۆ بۆ سندوقی کۆمەك بە تووش بووانی نەخۆشی شێرپەنجە بە گوێرەی یاسای ژمارە (11)ی ساڵی 2012، وە هەروەها داوای ئەوە دەکەن کە بڕی (دوو) ملیار لە سوودەکانی کۆمەڵایەتی بخرێتە سەر سندوقی ناوبراو.

3- لیژنە ئاماژە بەوە دەدات کەوا لە (مادەی شەش) تایبەت بە تواناسازی لە ساڵانی ڕابردوودا لەسەر ئاستی داخوازی کەرتی تەندروستی نەبووە، بۆیە پێشنیار دەکەن بڕی (20) ملیار دینار لە بودجەی تواناسازی بۆ پێداویستی وەزارەتی تەندروستی دابین بکرێ.

4- بڕی (70) ملیار دینار وەك سوودی کۆمەڵایەتی دانراوە بۆ وەزارەتی تەندروستی بۆ ئەنجامدانی نەشتەرگەری‌و هاوکاریکردنی نەخۆشیەکانی (دڵ، مێشك، خوێن، شێرپەنجە)و ناردنە دەرەوەی نەخۆش.

5- سەبارەت بە مادەی (17) حەڤدە پێشنیار دەکەن:

أ. زیادکردنی بڕگەیەك بۆ پێدانی دەسەڵاتی تەندەری‌و گرێبەست بە بەڕێوەبەری فەرمانگەکانی وەزارەتی تەندروستی.

ب. ڕێگە نەدات بە خەرجکردنی پارە بۆ چارەسەرکردنی نەخۆش‌و ناردنە دەرەوەی لەلایەن دامودەزگا جیاوازەکانەوە، وە پێدانی ئەم دەسەڵاتە بە لیژنەی تایبەتی وەزارەتی تەندروستی بە گوێرەی ڕاپۆرتی پزیشکی.

6- لیژنە ئاماژە بەوە دەدات کەوا ڕێژەی تەرخانکراو لە بودجەی وەبەرهێنان بۆ وەزارەتی تەندروستی ڕێژەیەکی زۆر کەمە.

7- لیژنە پێشنیار دەکات بۆ بەڕێوەبردنی نەخۆشخانەی زاخۆو هەروەها ئەو (400) قەڵەوێرەیەی سلێمانی نەدرێتە کۆمپانیاکان بەڵکو لەهەمان کاتدا سوود وەربگرن لە ڕاوێژکاری تایبەتی بەڕێوەبردن.

8- لیژنە ئاماژە بەوە دەدات کەوا ئەو بڕە پارەیەی تەرخانکراوە بۆ هەردوو نەخۆشخانەی شێرپەنجەو لەدایکبوون لە پارێزگای هەولێر لە ئاستی

پێویست نیە، وەهەروەها نەخۆشخانەی كۆماری لە پارێزگای هەولێر پێویستی بە نۆژەنكردنەوە هەیە، لە ساڵی 2011 پارەی بۆ تەرخانكراوە بۆ دروستكردنەوەی بەڵام لە پڕۆژە بەردەوامەكاندا ناوی نەهاتووە، وە لە هەمان كاتدا كەمترین ڕێژە لە پڕۆژە تەرخانكراوە بۆ ئیدارەی گەرمیان.

9- ڕێژەی بودجەی تەرخانكراو بۆ دەستەی پاراستن‌و چاكردنەوەی ژینگە لەسەر ئاستی پێویست نیە، وەپێشنیار دەكەن دامەزراندن لەو دەستەیە گرنگی بدرێت بە دەرچوانی بەشی زانستەكانی ژینگە، وەهەروەها پێشنیار دەكەن بە تەرخانكردنی بڕی (1) یەك ملیار دینار بۆ سندوقی ژینگە، وە داواكارن داهاتی سەرپێچیە ژینگەییەكان بگەڕێتەوە بۆ سندوقی ژینگە، وە هەروەها زیادكردنی بڕی داهاتی فرۆشتنی نەوت‌و بەرهەمەكان لە هەرێم تایبەت بە پاراستنی ژینگە بگەڕێتەوە بۆ سندوقی ژینگە، وە هەروەها پێشنیار دەكەن بۆ زیادكردنی داهاتی مانگانەی دەستەی ژینگە بۆ سەر بودجەی دەستەی ژینگە.

پانزەیەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی پیشەسازی‌و ووزەوسەرچاوە سروشتیەكان:

بەنووسراویان ژمارە (2) لە (2013/1/15)، ئەم سەرنج‌و تێبینی‌و پێشنیارانە دەخەنە ڕوو:

1- دەربارەی وەزارەتی كارەبا، لیژنە داوا دەكات ڕاستەوخۆ وەزارەتی دارایی ئەو بڕە بودجەییەی تەرخانیدەكات بۆ كرێی كارەبای دام‌ودەزگاكانی حكومەت‌و پەرلەمان ڕاستەوخۆ بیخاتە سەر حسابی وەزارەتی كارەبا، وەهەروەها داوا دەكەن بڕی بودجەی وەبەرهێنان كە لە ساڵی (2012) پەسندكراوەو پارەكەی خەرجنەكراوە بۆیان بخرێتە سەر بودجەی ساڵی 2013.

2- دەربارەی وەزارەتی بازرگانی‌و پیشەسازی، لیژنە ئاماژە بەوە دەكات كە پێویستە ڕێنماییەكانی قەرزی پیشەسازی وەك خۆی جێبەجێ بكرێت، تا ئێستا ژمارەیەكی كەم كە بریتیە لە (36) كەس سوودیان لەم قەرزە وەرگرتووە، وەهەروەها سایلۆكانی (كەلارو حەریرو شارەزوورو سلێمانی‌و بەردەڕەش كە

سێ ساڵە لەناو پڕۆژەکانی وەزارەتی بازرگانیو پیشەسازیدایە تا ئێستا هیچیان بۆ نەکراوە، وە لە کاتی ئێستادا تەنها (5) پێنج سایلۆ لە هەرێمی کوردستان هەیە کە توانای هەڵگرتنی (265000)دووسەدو شەستو پێنج هەزار تەنەو کە تەنها بەشی (20) بیست ڕۆژ دەکات، لە کاتێکدا پێویستی فعلی هەرێم بۆ هەڵگرتنی دانەوێڵە لە هەرێمی کوردستان بە ووتەی وەزارەت (600000) شەش سەد هەزار تەنە.

3– دەربارەی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان، لیژنە تێبینی دەکات کەوا وەزارەت پاساوی نەبوونی بودجەو زەوی دەهێنێتەوە بۆ دواکەوتنی دروستکردنی عەمبارەکانی سووتەمەنی کە ژمارەیان (6) شەش عەمبارە لە (هەڵەبجەو کۆیەو کەلارو سۆرانو عەربەتو ئاکرێ) کە سێ ساڵە لە لیستی پڕۆژەکاندا بودجەیان بۆ تەرخان دەکرێ، وە لەهەمان کاتدا لیژنە ئاماژە بەوە دەدات کە بڕی بودجەی تەرخانکراو بۆ ئەم وەزارەتە کەمترە لەسەر ئاستی پێداویستیەکانی بواری کڕینی سووتەمەنی بۆ وێستگەکانی کارەباو کڕینی کەلوپەلو ڕووپێوی جیۆلۆجی.

4– لیژنە داوا دەکات کە وەزارەتی سامانە سروشتیەکان پەلە بکات لە دابینکردنی (غاز) بۆ ئەوەی ئەو بڕە پارە زۆرەی کە بۆ کڕینی (گازوایل) خەرج دەکرێت بۆ پڕۆژەی خزمەتگوزاری تەرخان بکرێت.

شانزەیەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی کاروباری کۆمەلایەتیو خێزان:

بە نووسراویان ژمارە (2) لە ڕۆژی (2013/1/13)، ئەم تێبینیو پێشنیارانەی خوارەوە دەخەنە ڕوو:

1–لیژنە تێبینی دەکات پڕۆژە بچووکەکان ماوەیەکە وەستاون، داوا دەکەن بە بەردەوامی پڕۆژە بچووکەکان.

2–لەئەنجامی بەدواچوون بۆ پڕۆژەکان دەرکەوتووە بۆ لیژنە کەوا (12) پڕۆژە ئەنجامدراوە لە هەرسێ پارێزگاکە، ژمارەی (24) پڕۆژەی بەردەوام هەیە، وەئەم

تێبینیانە دەخەنە ڕوو، بنکەی گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی لە مێرگەسوور ڕێژەی (55٪) ئەنجاندراوە لەناو خشتەکەدا نە نووسراوە، هەروەها بنکەی کۆمەڵایەتی لە چۆمان ڕێژەی (52٪) ئەنجامدراوە بەڵام لەناو خشتەکەدا تۆمار نەکراوە، سەنتەری پێداویستی خاوەن پێداویستی تایبەت لە هەڵەبجە بە ڕێژەی (9٪) ئەنجام دراوە، پەیمانگای ئاوات بۆ بیرکۆڵان بە ڕێژەی (20٪) ئەنجامدراوە، بنکەی مەشقی پیشەیی لە زاخۆ بە ڕێژەی (99٪) ئەنجامدراوە، دروستکردنی کۆمەڵگای کەمئەندامان لە دهۆك بە ڕێژەی (97٪) ئەنجامدراوە، بینای بەڕێوەبەرایەتی چاودێری کۆمەڵایەتی لە دهۆك بە ڕێژەی (35٪) ئەنجامدراوە.

3-پێشنیار دەکەن بڕی ژمێرەی (سوودەکانی کۆمەڵایەتی)و ژمێرەی (سلع) وەکو خۆی بمێنێتەوە.

4-تێبینی دەکەن لەناو بودجەی وەزارەت هیچ تەرخانکراوی پارە نیە بۆ بواری (ڕاهێنان و مەشقکردن)، وە داوا دەکەن ژمارەیەك لە تواناسازی ئاڕاستەی خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان بکرێت، وە داوا دەکەن گرنگی بدرێت بە دامەزراندنی گرێبەستەکان لە وەزارەتەکان، توێژەری دەروونی و کۆمەڵایەتی زیاتر بکرێت، وە داوای زیادکردنی ئەو دەرماڵەی ترسناکیە دەکەن بۆ ئەو کارمەندانەی کە لە بەڕێوەبەرایەتی چاکسازیەکانی کۆمەڵایەتی کار دەکەن.

حەڤدەیەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی ناوخۆو ئاسایش و ئەنجومەنی خۆجێیەکان:

بە نووسراویان ژمارە (7) لە (2013/1/16)، ئەم سەرنج و تێبینیایانە دەخەنە ڕوو:

1- بە گشتی بودجەی وەگەڕخستن کەمکراوەتەوە لە بودجەی ساڵی 2013، وە لیژنە ئاماژە بەوە دەکات کەوا ژمێرەی (قەرەبووی فەرمانبەران) بۆ ساڵی (2013) نابێت کەمبکات لەو کاتەی ژمارەی ملاك زیادی کردووە، ئەم خاڵە جیگای پرسیارە بۆ نوێنەری حکومەت، وە بەهۆی گواستنەوەی پۆلیس لە وەزارەتی کارەبا و کشتوکاڵەوە بۆ وەزارەتی ناوخۆ (6917) میلاکیان زیادی کردوە.

2- لیژنە داوای ڕاستکردنەوەی ژمێرەی (قەرەبووی فەرمانبەران) دەکاتەوە، وە پێویستە دەرماڵەی هاوسەرگیری بیانگرێتەوە، وە داوا دەکەن یاسای هەڵگرانی بڕوانامەی باڵا (ماستەرو دکتۆرا) لە وەزارەتی ناوخۆ جێبەجێ بکرێت بۆ پلە تایبەتەکان،وە داوا دەکەن ڕێژەی (80٪)ی کۆی مووچە ئەژمار بکرێت بۆ مەبەستی خانەنشینی نەك مووچەی (بنەڕەت).

3- تێبینی دەکەن بودجەی دەزگا کەمکراوەتەوە لەلایەن وەزارەتی داراییەوە کە بەشی (قەرەبووی فەرمانبەران) ناکات بۆیە داوای ڕاستکردنەوەی بودجەکەیان دەکەن بۆ مەبەستی قەرەبووی فەرمانبەران.

4- ئەنجومەنی ئاژانسی هەرێمی کوردستان (1332) فەرمانبەریان هەیە لەسەر بودجەی حزب مووچە وەردەگرن وە داوا دەکەن ئەم کێشەیەیان بۆ چارەسەر بکەن.

هەژدەیەم/ ڕاپۆرتی لیژنەی بەرگری لە مافی ئافرەت:

بە نووسراویان ژمارە (1) لە (2013/1/16)، ئەم سەرنج و تێبینی و پێشنیارانە دەخەنە ڕوو:

1- داوا دەکەن بە تەرخانکردنی بودجەیەکی تایبەت بە مەبەستی جێبەجێکردنی یاسای بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی خێزان ژمارە (8)ی ساڵی 2011.

2- داوا دەکەن بە دابینکردنی بودجەیەکی تایبەت بۆ جێبەجێکردنی پلانی بەڕێوەبەرایەتی گشتی بەدواچوونی توندوتیژی دژی ئافرەتان بە هۆی زیادبوونی ژمارەی نووسینگەکان لە (16) نوسینگە بۆ (30) نووسینگە.

3- داوای دابینکردنی بودجەیەکی تایبەت دەکەن بۆ جێبەجێکردنی یاسای باری کەسێتی هەموارکراوی ژمارە (15)ی ساڵی (2008) وە هەروەها داوای پێکهێنانی سندوقی چاودێری کۆمەڵایەتی دەکەن بۆ چاودێری ئەو ژنانەی کە جیابوونەتەوەو هیچ داهاتێکیان نیە، وەهەروەها دابینکردنی بودجەیەکی تایبەت لە بودجەی وەبەرهێنان لە وەزارەتی کار بۆ دروستکردنی لانەی پاراستنی قوربانیانی توندوتیژی.

4- داوا دەکەن لە وەزارەتی داد کە سندوقێکی تایبەتی چاودێری خێزان پێك بهێنێت لە دادگاکان بە مەبەستی جێبەجێکردنی یاسای باری کەسێتی هەموارکراو ژمارە (15)ی ساڵی 2008، مادەی (39) بڕگەی (2)، وە هەروەها لیژنە داوای دیاریکردنی بودجە دەکات بۆ ئەنجومەنی خانمان بە بڕی (250) دوو سەدو پەنجا ملیۆن دینار لە بڕی پێدانی پێشینە.

5- لیژنە ئەم پێشنیارانەی هەیە:

أ- پێدانی بەخشینێکی ساڵانەی دیاریکراو بۆ ئەو کچانەی کە تەمەنیان سەرکەوتووەو هیچ داهێنانێکیان نیە.

ب- پەلە بکرێ لە ناردنی پڕۆژە یاسای ئەنجومەنی باڵای کاروباری خانمان بۆ پەرلەمانی کوردستان.

بەشی سێیەم
تێبینیەکان و پێشنیارەکان دەربارەی مادە یاساییەکانی پڕۆژە یاسای بودجەی خەملێنراوی ساڵی 2013

یەکەم/ دەربارەی (دیباجەی) پڕۆژە یاساکە، هیچ لیژنەیەك تێبینی نیە.

دووەم/ دەربارەی ناوی پڕۆژەکە :

- لیژنەی یاسایی پێشنیار دەکات کە ووشەی (العامة) زیاد بکرێ بۆ ناوی پڕۆژە یاساکە وە ببێت بە (قانون الموازنة العامة لإقليم كوردستان-العراق للسنة المالية 2013).

سێیەم/ دەربارەی (مادەی یەکەم) هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

چوارەم/ دەربارەی (مادەی دووەم):
تەنها لیژنەی کاروباری یاسایی پێشنیار دەکات کە ووشەی (تقید) لە سەرەتایی (اولاً) بکرێت بە (یقید)، وە هەروەها لابردنی بڕگەی (4) چونکە پێویست ناکات لە یاسای بودجەدا ئاماژە بە یاسایەکی کارپێکراو (نافذ) بکرێت.

پێنجەم/ دەربارەی مادەی (سێیەم): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

شەشەم/ دەربارەی مادەی (چوارەم): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

حەوتەم/ دەربارەی مادەی (پێنجەم):

1- لیژنەی کاروباری یاسایی پێشنیاری لابردنی (ثانیا/2) دەکات دەربارەی (ترشید الانفاق وزیادة جبایه الایرادات). چونکە پێویستە لەسەر حکومەت پلانی ئابووری هەبێ بۆ ئەو مەبەستە.

2- لیژنەی ئاوەدانکردنەوە پێشنیار دەکات کە بڕگەی (اولاً/2ب) بەم شێوەیەی خوارە دابڕێژرێتەوە:

{ ب- مبلغ قدره.......لأعمار وتنمية مشاريع المحافظات والاقضية والنواحي وعلى المحافظ تقديم خطة اعمار المحافظة والاقضية والنواحي التابعة لها المصادقة عليها من قبل مجلس المحافظة الى وزارة التخطيط لغرض دراستها والمصادقة عليها، على ان تراعى المناطق الاكثر تضرراً داخل المحافظة وعدد سكانها، مع الاخذ بنظر الاعتبار انشاء وصيانة الطرق الريفية واعطائها الاولوية عند تنفيذ مشاريعها، ويخصص مبلغ (150.000.000.000) مائة وخمسون مليار دينار لدعم وصيانة المشاريع الكهربائية من تخصيصات تنمية المحافظات وتحدد حصة كل محافظة حسب كثافة السُكان }.

هەشتەم/ دەربارەی مادەی (شەشەم): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردوە.

نۆیەم/ دەربارەی مادەی (حەوتەم):

1-لیژنەی کاروباری یاسایی پێشنیار دەکات بەم شێوەیەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە:

أولاً: الاستمرار في الحملة الوطنية لبناء المدارس.

ثانياً: الاستمرار في دعم صندوق الاسكان للمواطنين من ذوي الدخل المحدود في وزارة الاعمار والاسكان بالشكل الذي يؤدي الى ديمومه بناء الوحدات السكنية بموجب قانون تأمين السكن للمواطنين في اقليم كوردستان المرقم (7) لسنة 2008 المعدل بالقانون رقم (16) لسنة 2011.

2-لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا:

بەپێی ڕاپۆرتیان دوو ڕا هەیە دەربارەی مادەی (حەوت) بەم شێوەیەی خوارەوە:

أ- ڕای یەکەم دابینکردنی بڕی (120) ملیار دینار بۆ جێبەجێکردنی هەڵمەتی دروستکردنی قوتابخانەکان.

ب- ڕای دووەم کە ڕای وەزارەتە بۆ بەردەوام بوون لەسەر پڕۆسەی دروستکردنی قوتابخانەکان پێویستی بە پلانێکی ئیستراتیجی هەیە بۆ دروستکردنی (2000) دوو هەزار قوتابخانە لە ماوەی (10) ساڵدا بە ژمارەی (200) دووسەد قوتابخانە بۆ هەر ساڵێك.

دەیەم/ **دەربارەی مادەی (هەشت) لیژنەی کاروباری یاسایی پێشنیار دەکات بە گۆڕینی (هذه) بە (هذا) لە (اولاً).**

یانزەیەم/ دەربارەی مادەی (نۆ):

لیژنەی کاروباری یاسایی پێشنیار دەکات بە زیادکردنی ئامرازی (التي) لە دوای ووشەی (والتعليمات).

1-لیژنەی مافی مرۆڤ پێشنیار دەکەن ئەم دوو بڕگەیە بۆ مادەی (نۆ) زیاد بکرێ:

أ- بۆ گوندەکان بڕی پێشینەی خانووبەرە بەبڕی (25) بیست‌وپێنج ملیۆن دینار.

ب– بۆ شارو قەزاو ناحیەکان بڕی (20) بیست ملیۆن دینار.

2–لیژنەی کشتوکاڵو ئاودێری پێشنیار دەکەن شێوەی پێشینەی کشتوکاڵی بەم شێوەیەی خوارەوە بێت:

أ– بۆ پڕۆژە ئاساییەکان (150) سەدوو پەنجا ملیۆن دینار.

ب– بۆ پڕۆژە ئیستراتیجیەکان بە بڕی (500) پێنج سەد ملیۆن دینار.

ج– دابینکردنی ڕێژەی (3٪) لە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بۆ بواری کشتوکاڵی.

دوانزیەم/دەربارەی مادەی (دە): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

سیانزەیەم/ دەربارەی مادەی (یانزە) لیژنەی مافی مرۆڤـ پێشنیار دەکات بڕەکە بکرێت بە (100) سەد ملیار دینار.

چواردەیەم/ دەربارەی مادەی (دوانزە): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

پانزەیەم/ دەربارەی مادەی (سیانزە): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

شانزەیەم/ دەربارەی مادەی (چواردە): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

حەڤدەیەم/ دەربارەی مادەی (پانزە): لیژنەی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێکردن پێشنیار دەکات بڕگەیەك زیادبکرێ بە زنجیرەی (سادساً) بەم شێوەیەی خوارەوە:

{سادساً: لوزيري الاعمار والاسكان والبلديات اجراء المناقلة اللازمة للمشاريع الخاصة بهم ومن ضمن الموازنة وفي حدود المحافظة الواحدة واعلام وزارتي المالية والتخطيط بذلك}.

هەژدەیەم/ دەربارەی مادەی (شانزە): لیژنەی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێکردن پێشنیار دەکات کەوا پێویستە دەسەڵاتەکانی وەزیری دارایی ڕێگر نەبن لەبەردەم جێبەجێکردنی بودجەی وەبەرهێناندا.

نۆزدەیەم/ دەربارەی مادەی (حەڤدە) لیژنەی تەندروستیو ژینگە پێشنیار دەکەن کەوا:

أ- بڕگەیەك زیاد بکرێت بۆ پێدانی دەسەلاْتی تەندەرینو گرێبەست بە بەرێوەبەری فەرمانگەکانی وەزارەتی تەندروستی بۆ کڕینی دەرمانو ئامێری پزیشکی.

ب- رێگە نەدات بە خەرجکردنی پارە بۆ چارەسەرکردنی نەخۆش وە ناردنە دەرەوەی تاکو لە رێگەی لیژنەی تایبەتی وەزارەتی تەندروستی نەبێ بە گوێرەی ڕاپۆرتی پزیشکی.

بیستەیەم/ دەربارەی مادەی (هەژدە): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

بیستویەك/ دەربارەی مادەی (نۆزدە) لیژنەی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێکردن جەخت دەکاتەوە لەسەر جێبەجێکردنی یاسای پێکهێنانی ئەنجومەنی ڕاژە ژمارە (7)ی ساڵی 2011.

بیستودوو/ دەربارەی مادەی (بیست) لیژنەی ئاوەدانکردنەوە پێشنیار دەکات کە بڕگەیەك بۆ ئەم مادەیە زیاد بکرێت بەم شێوەیە:

{بڕگە: مۆڵەتی بێ مووچە بدرێ بە ئەندازیاران وە کراوە بێت بۆیان}.

بیستوسێ/ دەربارەی مادەی (بیستویەك): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

بیستوچوار/ دەربارەی مادەی (بیستودوو): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

بیستوپێنج/ دەربارەی مادەی (بیستوسێ): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

بیستوشەش/ دەربارەی مادەی (بیستوچوار)و مادەی (بیستوپێنج): هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

بیستوحەوت/ دەربارەی مادەی (بیستوشەش):

أ- لیژنەی کاروباری یاسایی پێشنیار دەکات لە بڕگەی (ثالثاً) ووشەی (تکلیف) لە دێری یەکەم بگۆڕدرێت بۆ (بطلب من).

ب- لیژنەی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێکردن داوا دەکات لە مادەی (26) بڕگەی (6) سەرۆکی دیوانی چاودێری دارایی لە زووترین کاتدا دابنرێت.

تێبینی/ بڕگەی ژمارە (6) لەو مادەیەدا نیە.

بیستوهەشت/ دەربارەی مادەکانی (27، 28، 29): **هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.**

بیستونۆ/ دەربارەی مادەی (سی): **لیژنەی کاروباری یاسایی پێشنیار دەکات بە لابردنی ئەم مادەیە، چونکە یاسای ژمارە (11)ی ساڵی (2012) حکومەت ئیلزام دەکات بە دابینکردنی بڕی پارەی پێویست بۆ چارەسەرکردنی تووشبوان بە نەخۆشی شێرپەنجە.**

سییەم/ دەربارەی مادەی (سی‌ویەك) **لیژنەی ئاوەدانکردنەوە پێشنیار دەکات بە زیادکردنی بڕگەیەك بە زنجیرە (2) دوو بەم شێوەیە:**

{2- تبني فتح دورات تدريبية للكوادر الفنية في وزارتي الاعمار والاسكان والبلديات حسب الحاجة}.

سی‌ویەك/ دەربارەی مادەی (سی‌ودوو) **لیژنەی ئاوەدانکردنەوە ئاماژە بەم دوو تێبینیە دەکات:**

1-سەبارەت بە بڕگەی (1) یەك بەپێی خشتەی پڕۆژەکان ڕەچاوی جێبەجێکردنی ئەم مادەیە نەکراوە.

2-سەبارەت بە بڕگەی (2) دوو دەبێ ڕاپۆرتی وەزارەتی پلاندانان (چوون یەك) بێت لەگەڵ ڕاپۆرتی وەزارەتەکان.

سی‌ودوو/ دەربارەی هەردوو مادەی (33، 34): **هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.**

سیوسێ/ دەربارەی مادەی (سی وپێنج):

- هەردوو لیژنەی پەیوەندیەکانو یاسایی پێشنیار دەکەن بەلابردنی ئەم مادەیە چونکە بە پێچەوانەی یاسا کارپێکراوەکانو پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانە، چونکە خودی پەرلەمان پڕۆژە یاساکان کە دەرئەنجامی دارایی هەیە ئاڕاستەی حکومەت دەکات بۆ ڕا وەرگرتن.

سیوچوار/ دەربارەی مادەکانی (36، 37، 38، 39، 40، 41) هیچ لیژنەیەك تێبینی تۆمار نەکردووە.

سیوپێنج/ دەربارەی (الاسباب الموجبە) لیژنەی کاروباری یاسایی پێشنیار دەکات بەم شێوەیە بێت:

{بغية اقرار موازنة اقليم كوردستان-العراق للسنة المالية 2013، شرع هذا القانون}.

سیوشەش/ لیژنەی تەندروستیو کاروباری ژینگە ئەم پێشنیارانە دەخاتە ڕوو:

أ- زیادکردنی مادەیەکی نوێ بۆ بەشی یەکەمی پڕۆژە یاساکە تایبەت بە داهاتەکان بە مەبەستی دانانی ڕێژەی (5٪) لە داهاتی ڕەسمی تۆمارکردنی ئوتومبێلو گواستنەوەی خاوەندارێتیو نوێکردنەوەی سالانەو غەرامەی سەر پێچیەکانی هاتووچۆ بۆ سندوقی کۆمەك بە تووشبوانی نەخۆشی شێرپەنجە بە گوێرەی یاسای ژمارە (11)ی سالی 2012.

ب- زیادکردنی مادەیەك لەبەشی دووەمی پڕۆژە یاساکە بە دانانی بڕی (15) ملیار دینار لە بودجەی گشتی بۆ سندوقی کۆمەك بە تووشبوان بەنەخۆشی شێرپەنجە بە گوێرەی یاسای ئاماژە پێدراو لەسەرەوە، ئەمەش پاش بڕینی لە ژمێرەی سوودەکانی کۆمەلایەتی سەرۆکایەتیەکانو وەزارەتەکان جگە لە هەردوو وەزارەتی تەندروستیو کاروباری کۆمەلایەتی.

سی‌وحەوت/ **لیژنەی کشتووکاڵو ئاودێری پێشنیاری زیادکردنی دوو مادەی یاسایی دەکات بەم شێوەیە:**

مادە ( ): گەڕانەوەی داهاتی وەزارەتی کشتوکاڵو سەرچاوە ئاوییەکان بۆ خۆیان بۆ خەرجکردنی لەبواری کڕینی دەرمانو فاکسینو کەرەسەی تاقیگەکان بۆ بەشی ڤیتەرنەری سامانی ئاژەڵو پەرەپێدانی دارستانو باخ.

مادە ( ): تەرخانکردنی ڕێژەی (3٪) لە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بۆ بواری کشتوکاڵی.